

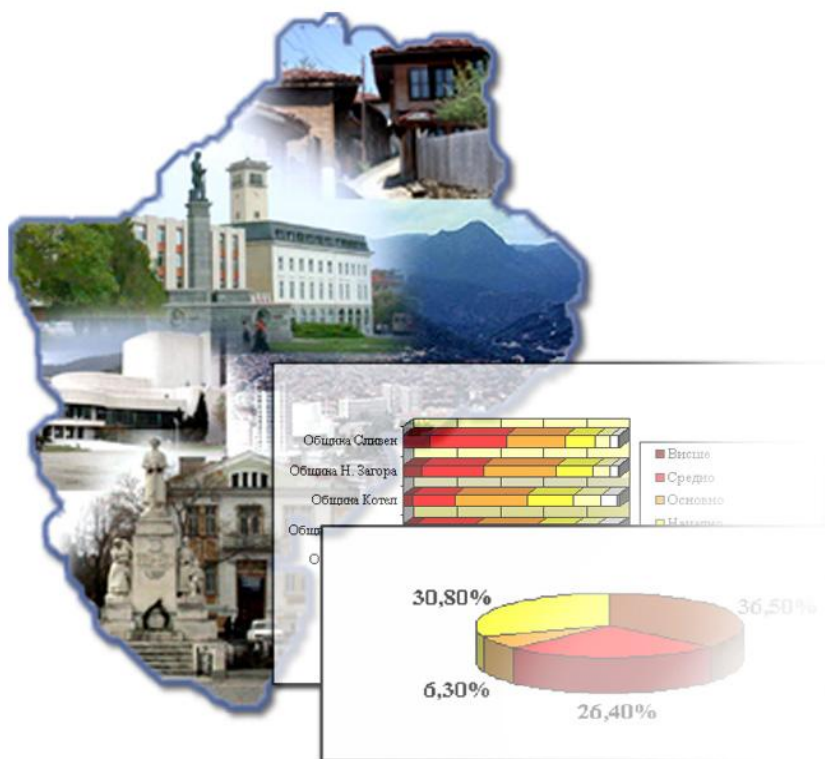
Утвърждавам /П/

МАРИН КАВРЪКОВ

Областен управител

на област Сливен

Стратегия на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020)

февруари 2013 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I.	<u>Въведение</u>	3
II.	<u>Актуално състояние на ромската общност</u>	4
	<i>Анализ на състоянието на ромската общност по сектори:</i>	6
	1. <i>Образование</i>	6
	2. <i>Здравеопазване</i>	9
	3. <i>Жилищни условия</i>	16
	4. <i>Заетост и социално включване</i>	18
	5. <i>Върховенство на закона и недискриминация</i>	22
	6. <i>Култура и медии</i>	27
III.	<u>Визия</u>	29
IV.	<u>Стратегическа цел</u>	29
V.	<u>Водещи принципи и хоризонтални аспекти при изпълнението:</u>	29
	<i>Принципи</i>	29
	<i>Хоризонтални аспекти</i>	29
	<i>Цели на областното планиране</i>	30
VI.	<u>Приоритети:</u>	30
	1. <i>Образование</i>	30
	2. <i>Здравеопазване</i>	33
	3. <i>Жилищни условия</i>	36
	4. <i>Заетост и социално включване</i>	37
	5. <i>Върховенство на закона и недискриминация</i>	39
	6. <i>Култура и медии</i>	40
VII.	<u>Институционална рамка и структури</u>	42
VIII.	<u>Заклучение</u>	42

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Стратегия на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020), наричана Стратегията, е документ, задаващ насоките за изпълнение на политиката за социална интеграция на ромите на областно ниво. Тя е приета в изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020), приета с Решение на Народното събрание на 01.03.2012 г. Следвайки Националната стратегия и рамката на Европейския съюз (ЕС) за национални ромски стратегии, **настоящият документ използва името роми като обобщаващо наименование, както за българските граждани в уязвимо социално-икономическо положение, които се самоопределят като роми, така и за гражданите в сходна ситуация, които околното население определя като такива, независимо от начина на тяхното самоопределяне.**

Съгласно Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) Стратегията на област Сливен продължава и развива политическата ангажираност на правителството на европейското развитие на България в съответствие с Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.)¹ и с Националния план за действие по инициативата „Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.” на областно ниво.

Стратегията прилага целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход, който се прилага в рамките на по-общата стратегия за борба с бедността и изключването, и не изключва предоставянето на подкрепа и за лица в неравностойно положение от други етнически групи.

Стратегия на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020) е изработена в резултат на партньорство между отговорните институции и гражданския сектор, в частност ромски неправителствени организации. Тя кореспондира с международни стандарти в областта на правата на човека и правата на лица, принадлежащи към малцинствата, към които Република България се е присъединила.

Настоящият документ се приема за период до 2020 г. включително. Оперативното изпълнение на Стратегията на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020) се осъществява чрез Общинските планове за действие (ОПД), изпълнявани в два периода.

Първият период 2012-2014 г. завършва с изпълнението на Националния план за действие по международната инициатива „Десетилетие на ромското включване 2005-2015 г.”, актуализиран през 2011 г. С оглед неговото приключване (02.02.2015 г.) е предвиден цялостен анализ на изпълнението за периода.

Вторият период 2014-2020 г. обхваща следващия програмен период на Европейския съюз по Оперативните програми за България с оглед финансова подкрепа чрез използването на инструментите на ЕС. С цел осигуряването на ефективност и устойчивост на мерките се предвижда междинен преглед/ актуализация на ОПД през 2017 г.

След 2020 година, Стратегията ще може да бъде продължена, допълнена или изменена, в зависимост от постигнатите резултати и евентуалните промени, които биха могли да настъпят в Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020).

¹ Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.) е изготвена в изпълнение на одобрената от Европейския съвет през юни 2010 г. стратегия „Европа 2020” и в съответствие с новия инструмент за по-добра координация на икономическите политики в рамките на Европейския съюз, т. нар. „Европейски семестър”.

II. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА РОМСКАТА ОБЩНОСТ

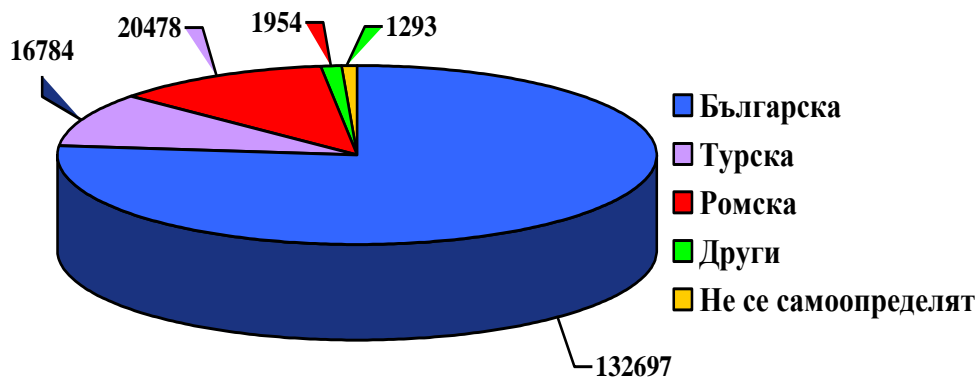
Според официалните данни от Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2011 населението на област Сливен е 197 473 души. По отношение на етническата му структура в областта делът на малцинствата значително превишава този за страната: 22,6% срещу 14,4%². От отговорилите на въпроса за самоопределяне общо 173 206 души, 132 697 души (76,6%) се самоопределят като българи, 20 478 (11,8%) - като роми, 16 784 (9,7%) – като турци, 1 954 (1,1%) – като други. Затова като цяло област Сливен може да се смята за типичен район на концентрация на етнически малцинства.

От данните се вижда, че ромският етнос е вторият по численост след българския, а турската етническа група е трета по численост. Продължава тенденцията част от хората, които околното население назовава като „роми” или „цигани” да се самоопределят като българи, турци, румънци и др., което произтича от правото на преброяваното лице само да определи етническата си принадлежност или да не посочи такава. Това означава, че реалният относителен дял и съответно абсолютният брой на ромското население е по-голям.

На доброволния въпрос за етническа принадлежност не са отговорили 24 267 лица или 12,3 % от населението на областта.

Население на област Сливен по етническа група към 01.02.2011 г.

Етническа група	Брой
Област Сливен	197473
Отговорили	173206
Българска	132697
Турска	16784
Ромска	20478
Друга	1954
Не се самоопределят	1293
Неотговорили	24267

По отношение на териториалното разпределение по общини ромите са силно концентрирани в община Котел, където ромското население има най-голям относителен

² Данните за етническата структура са за лицата, отговорили на доброволния въпрос за самоопределяне по етническа група.

дял в цялата страна (26,7%³). Най-голямото село в област Сливен е с. Градец (община Котел), където живеят 3759 души. От тях по официални данни 80% е ромското население, а по оценка на експерти от община Котел само около 250 души са българи. В община Твърдица населението от ромски произход е над 16%. По неофициални данни и наблюдение на различни индикатори към отделни публични институции ромското население в общината достига до 30% от населението. В община Сливен то е над 11% и в община Нова Загора - над 4%. Ромският квартал „Надежда” (гр. Сливен) обитават 10 342 души - близо 1/9 от жителите на града.

Турското население преобладава в общините Котел (≈32%), Нова Загора (≈16%), Твърдица (≈10%) и Сливен (≈4%).

Население по общини и по етническа група към 01.02.2011 г.

Етническа група	Брой	Етническа група	Брой	Етническа група	Брой	Етническа група	Брой
Общ.Сливен	125268	Общ.Н.Загора	39010	Общ.Котел	19391	Общ.Твърдица	13804
Отговорили	107276	Отговорили	35011	Отговорили	17954	Отговорили	12965
Българска	88750	Българска	27564	Българска	7024	Българска	9359
Турска	4209	Турска	5495	Турска	5793	Турска	1287
Ромска	12153	Ромска	1435	Ромска	4790	Ромска	2100
Друга	1515	Друга	152	Друга	205	Друга	82
Не се самоопределят	649	Не се самоопределят	365	Не се самоопределят	142	Не се самоопределят	137
Неотговорили	17992	Неотговорили	3999	Неотговорили	1437	Неотговорили	839

Възrastовата структура на лицата от ромски произход в област Сливен съгласно последното преброяване сочи нисък процент на продължителност на живота сред етноса. Ромите на 70 и повече години са едва 353, сравнено с 20 261 души от българския етнос. Най-многобройни са преброените роми в диапазона 0 - 9 г. (5 092 души или около ¼ от ромското население в областта), 10 - 19 г. (4 179 души) и 20 - 29 г. (3 573 души). Затова като цяло статистиката отчита, че относителният дял на населението под 15 години е най-висок в област Сливен – 17,4%.

Население по етническа група и възраст към 01.02.2011 г.

Етническа група	Общо	Възраст (в навършени години)							
		0 - 9	10 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70 и повече
Област Сливен	197473	23154	22465	24508	26718	26043	27509	23803	23273
Отговорили	173206	18012	18744	20877	23311	23378	24999	22074	21811
Българска	132697	9899	11742	14220	17423	18492	21058	19602	20261
Турска	16784	2096	2549	2784	2669	2372	2127	1290	897
Ромска	20478	5092	4179	3573	2887	2113	1430	851	353
Друга	1954	101	159	198	246	338	335	298	279
Не се самоопределят	1293	824	115	102	86	63	49	33	21
Неотговорили	24267	5142	3721	3631	3407	2665	2510	1729	1462

³ Процент население от ромската етническа група спрямо отговорилите на доброволния въпрос за самоопределяне

Концентрацията на бедност сред компактните малцинствени групи, особено ромите, както и липсата на изградена инфраструктура в кварталите им, са сред причините средната продължителност на живота на ромите да е приблизително с 10 г. по-ниска от тази за страната (73,6 г. за периода 2008 – 2010 г.).

Анализ на състоянието на ромската общност по сектори:

1. Образование

Образованието е важен фактор за икономическия растеж в една държава и за просперитета на всеки индивид. Образователното равнище на населението характеризира косвено качеството или средното равнище на уменията на населението като индикатор за човешкия потенциал на страната.

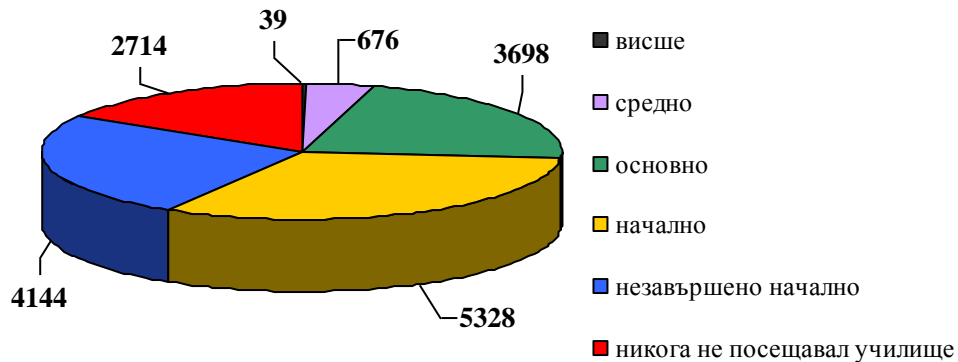
Данните от Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България 2011 г. показва неблагоприятна образователната структура на ромската етническа група в област Сливен. Данните сочат, че населението от ромски етнос на 7 и повече години в областта възлиза на 16 791 души (в т.ч. 192 деца на 7 г. възраст, които не са тръгнали на училище). В неговата **образователна структура** доминират завършилите начално образование – 5 328 души (32,1% от общия брой роми над 7 години), както и лицата с незавършено начално образование – 4 144 д. или 25%. Основно образование са завършили 22,3% от ромите в областта, а едва 4,1% са завършили средно образование. Само 39 лица от ромски произход в областта са с висше образование.

Висок е броят на ромите, които никога не са посещавали училище – 2 714 души или 16,4%. Тревожен е фактът, че те никога не са били включвани в образователната система.

Население на 7 и повече навършени години в област Сливен по етническа група и степен на завършено образование

Етническа група	Общо	Степен на завършено образование					Никога не посещавали училище	Деце
		висше	средно	основно	начално	незавършено начално		
Област Сливен	181108	23565	65533	47818	22216	14973	6387	616
Отговорили	160596	22210	60198	42537	18408	11618	5145	480
Българска	125717	21383	55963	31902	9526	5171	1553	219
Турска	15315	340	2570	6500	3366	1788	692	59
Ромска	16791	39	676	3698	5328	4144	2714	192
Друга	1881	413	877	322	117	60	..	..
Не се самоопределят	892	35	112	115	71	455	..	..
Неотговорили	20512	1355	5335	5281	3808	3355	1242	136

Образователната структура на лицата от ромски произход на 7 и повече години в област Сливен

Наблюдава се и тревожна тенденция за увеличаване на неграмотните в област Сливен. През последните 10 години те са нараснали с повече от 1000 души. По данни от Преброяване 2011 г. област Сливен е с най-много неграмотни като 10 109 от лицата над 7-годишна възраст (181 108) или 5,7% са се определили като неграмотни. Това означава, че всяко 18-о лице е неграмотно. Най-голям е дялът на неграмотните лица от ромски произход. При самоопределилите се като българи дялът на неграмотните е 1,6%, от турската етническа група 8,7% са неграмотни, а при ромската – 26,4%. Основна причина за високия процент неграмотно и ниско образовано ромско население е фактът, че значим дял от ромските деца не се записват или рано отпадат от образователната система.

Поради това, че липсва статистика относно етническият състав на обхванатите в образованието, точни данни за **необхванатите в образователната система деца от ромски произход** не може да се посочи. Сериозни проблеми в това отношение отчитат експертите в общините Котел и Твърдица.

По информация на община Котел в част от учебно-възпитателните заведения на територията на общината, и в частност в гр. Котел, с. Градец, с. Мокрен, с. Пъдарево, с. Тича, 80-90% от учениците са от ромски произход. Там са констатирани сериозни трудности при обхващането, задържането и обучението на тези деца. Предоставените данни показват, че от общо 733 деца от тези населени места на 5 и 6-годишна възраст и за I-ви клас, които подлежат на задължително обучение, 395 деца не са обхванати в образователната система, което е приблизително 53% необхванати. Според експертите от общината най-голям е проблемът с необхванатите деца в с. Градец, в което 80% от живеещите се самоопределят като роми. По наблюдение на експертите от община Котел големият брой на необхванати деца и ученици в гореспоменатите населени места се дължи основно на скитническият начин на живот на ромските семейства за осигуряване на прехраната, ниската култура, незаинтересоваността на родителите към образованието и възпитанието на децата и др.

Експерти в община Твърдица отчитат сериозни проблеми с необхванатите в образователната система деца от ромски произход, подлежащи на задължително обучение преди постъпването им в първи клас. По техни данни проблемът е валиден основно за децата от ромски произход на 5 и 6-годишна възраст, подлежащи на задължително предучилищно обучение. Според експертите незаинтересоваността на голяма част от родителите за ранната подготовка на децата им за училище и овладяването на български език, липсата на санкции за тяхното negliжирано отношение са само част от причините за това явление. Въпреки усилията на педагогическите колективи на детските градини на територията на общината за максимален обхват на тези деца, това не се осъществява и

през учебната 2011/2012 г. извън подготовителните групи остават 114 деца от ромски произход. Това представлява 38,5% от ромските деца, подлежащи на задължително обучение преди постъпването им в първи клас. През настоящата учебна 2012/2013 г. делът на необхванатите в образователната система деца от ромски произход се увеличава – 40,3% от общо подлежащите деца от ромския етнос.

По информация на община Твърдица в общинските училища необхванати ученици от ромски произход почти няма.

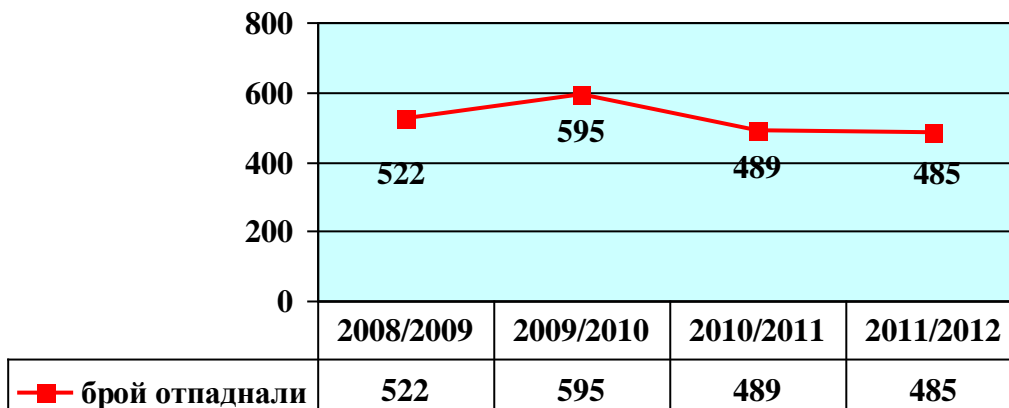
В община Сливен за периода 2009 – 2011 г. общият брой на необхванатите в образователната система деца, включително и от ромски произход, е средно 220 деца (2009 г. – 230; 2010 г. – 218; 2011 г. – 209 деца).

Според информацията, постъпила от община Нова Загора, за периода 2009 – 2011 г. делът на необхванатите деца в общината е средно 9,5% от подлежащите на обучение.

Общините Сливен и Нова Загора не посочват информация за необхванатите в образователната система деца от ромския етнос, но според експерти в сферата на социалните услуги, закрилата на детето и други, работещи с етнически общности, техният брой не е никак малък.

Независимо от тенденцията за намаляване броя на **отпадналите от училище деца**, проблемът остава изключително сериозен. Той се утежнява още повече и от процесите на скрито неприсъствие на деца в училищата (трайно непосещаващи училище) от гледна точка запазване на училища и работни места на педагогически персонал.

Отпаднали от училищата на област Сливен деца⁴

Община Твърдица констатира сериозни проблеми с отпадането на ромските ученици от три от училищата в общината. Общинските експерти посочват, че за учебната 2011 - 2012 г. 94 ученици от ромски произход са отпаднали от тези училища. 28 от тях са реинтегрирани. Отчита се продължаване на процеса на отпадане и през новата учебна 2012 - 2013 г.

Голяма част от отпадналите и трайно непосещаващи училище ученици от област Сливен са от семейства от ромски произход и семейства в сродна на ромите ситуация. Към този извод насочват и най-често дефинираните от директорите на училищата в областта причини за отпадане на ученици от училище, а именно:

➤ прекъсване на училище поради затруднено материално положение или поради липса на мотивация от страна ученици и родители от малцинствени групи, за които образованието не е от първостепенно значение. В тази група причини може да бъдат

⁴ По данни на РИО - Сливен

включени и ранните бракове при някои от учениците, умишленото задържане на учениците в къщи за изпълнение на битови ангажименти – гледане на по-малки деца и други;

➤ неблагоприятна семейна среда и съответно ученици, идентифицирани като деца в риск.

➤ заминаване на ученици в чужбина заедно с родителите.

По информация на РИО - Сливен директорите на училища констатираат, че отказът на родителите да се ангажират и да контролират посещаемостта в училище на собствените си деца и липсата на наказателна отговорност е сериозен проблем. Следствие от това са неизвинените отсъствия, ниският успех и отпадане от училище.

РИО - Сливен не може да посочи конкретен брой ученици, които са реинтегрирани в училищата на област Сливен, но заинтересованите институции от областта работят по проблема. С цел връщане в училище на отпадналите деца и превенция на повторното им напускане община Сливен изпълнява проект „Реинтеграция на отпаднали ученици в образователната система на територията на община Сливен“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“. По проблема работи и Сдружение „Ромска академия за култура и образование“.

В Годишния план на РИО - Сливен за учебната 2012/2013 г. е планирана дейност „Създаване на толерантна мултиетническа среда в българското училище - разработване и прилагане на разнообразни форми и програми за деца с трудности и дефицити в обучението, деца в риск от отпадане и деца, отпаднали от училище, с цел тяхното реинтегриране“. През учебната 2012/2013 г. е предвидено училищните екипи да изготвят Програма за приобщаване на родителите-роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот. В тази връзка е работено и през миналата учебна година. Съвместно с общини и НПО са осъществени форми за ефективна работа с родители от етническите малцинства, които ги препятстват децата си да посещават детска градина и училище.

2. Здравеопазване

По данни от Националната стратегия на Република България за интеграция на ромите 2012-2020 г., рисковите фактори създават условия и повишават вероятността от възникване на заболявания. При лицата, принадлежащи към големите малцинствени общности в България, се наблюдава по-силно влияние на **първичните рискови фактори** (масово и дълбоко обедняване, висока безработица, влошена структура на доходите и потреблението, неблагоприятна околна и жилищна среда, начин на живот, генетични заболявания) и вторичните рискови фактори (някои болестни състояния с хронично протичане, които от своя страна създават условия за усложнения или други заболявания). Област Сливен не прави изключение от тази картина.

Поради липса на регистрация на здравните показатели на етническите групи, оценката на здравето на гражданите от тези общности е трудна. Въпреки това според изследването „Здравен статус и достъп на ромите до медицински услуги“⁵ **диагностицираните хронични заболявания** сред ромското население в България са: високо кръвно налягане (над 22%), артрит и ревматизъм (над 15%), астма и хроничен

---

⁵ Институт за изследване на населението и човека, БАН. В изследването са използвани данни от EDIS S.A. European Survey on Health and the Roma Community.

бронхит (над 14%), следвани от сърдечни заболявания, проблеми с простата и менопаузата, язва, диабет. Астмата, бронхитът и алергиите са с особено висок процент сред децата от ромски произход. 12% от ромското население (включително и децата) са инвалиди или страдат от някакво хронично заболяване. Специфично при ромите е много ранната инвалидизация или хронифициране на заболяванията. Според наблюдения на лични лекари в населените места и кварталите с компактно ромско население, ситуацията в област Сливен е идентична.

Поради неизградената или лоша инфраструктура в селищата и кварталите им, представителите на ромската общности по-често боледуват от хепатит, стомашно-чревни заболявания, различни болести, причинявани от паразити.

Изключително сериозен проблем в ромските квартали в България, в т.ч. и в област Сливен, представляват **инфекциозните заболявания**. Пренаселеността на кварталите и жилищата силно затруднява изолацията на вирусносителите и заболяванията често приемат епидемичен характер. Така например през зимата на 2009/2010 г. избухна огнище на епидемия от морбили в ромския квартал „Надежда“ в гр. Сливен. Към 01.02.2010 г. в Сливенска област бяха регистрирани 1215 заболявания от морбили, от които 525 случая само в гр. Сливен, като над 95% от тях живеещи в този квартал. Заболяването бързо се разпространи на тази територия най-вече поради това, че е силно заразно и намери благоприятна почва – масово наличие на неимунизирани лица, недохранване, пренаселеност, крайно лоши битови условия, ниска здравна култура.

По данни на РЗИ – Сливен общият обхват с **имунизации** за 2011 г. е 92,81 %, а с реимунизации 83,14 %. През 2011 г. на територията на областта бе проведена извънредна кампания за имунизация против полиомиелит. Обхванати бяха 1610 деца на възраст от 13 м. до 7 г. с непълнен имунизационен статус или без данни за имунизации. С мобилен имунизационен кабинет бяха обхванати с имунизации 135 лица без личен лекар и с нередовни имунизации от гр. Сливен и гр. Нова Загора. Проблемите, свързани с дейностите по имунопрофилактиката произлизат от затруднения в определяне на действителния брой подлежащи на имунизация лица, поради наличие в пациентските листи на голям брой лица, напуснали страната и висок процент пациенти с прекъснати здравноосигурителни права. Неточната адресна регистрация и нехайството за здравето на децата също възпрепятстват имунизационната дейност.

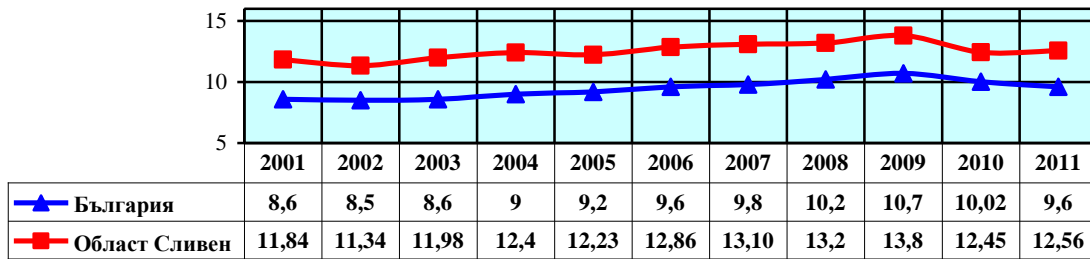
В Сливенска област се регистрира висока раждаемост като относителен дял, но и висока детска смъртност и голям процент изоставени деца.

Раждаемостта през 2011 г. за област Сливен е 12,56‰, при 12,45‰ за предходната година, като неизменно през годините тя е значително по-висока от средната за страната. По данни на НСИ за 2011 г. в област Сливен са родени 2 498 деца, от които 2 471 живородени и 27 мъртвородени. Това е със 61 деца по-малко от 2010 г., когато техният брой е бил 2 532.

Живородени в област Сливен

Години	Общо	В градовете	В селата	Общо	В градовете	В селата
	Брой			Раждаемост /‰/		
2011	2471	1522	949	12,56	11,70	14,23
2010	2532	1582	950	12,45	11,88	13,81
2009	2829	1735	1094	13,81	12,85	15,67
2008	2727	1681	1046	13,20	12,35	14,84
2007	2723	1717	1006	13,10	12,56	14,14

Раждаемост в област Сливен и страната (на 1000)

В област Сливен най-много раждания се отчитат при жените във възрастова група 20-24 г., следвана от възрастовата група 15-19 г. За страната възрастовата група 20-24 г. е на първо място, следвана от групата 25-29 г. В областта този факт се дължи на големия процент население от ромски произход, при който по традиция момичетата се женят и раждат рано. Често явление сред тази общност са многото на брой раждания, извънбрачните раждания, абортите. В област Сливен средната възраст на майката при раждане на първо дете през 2011 г. е 22,9 г., а за страната този показател е 26,3 г.

Раждания (по данни от НСИ) и аборти в област Сливен (от отчетите на ЛЗБП)

Година	Брой		На 1000 жени от 15 до 49 години	
	Раждания	Аборти	Раждания	Аборти
2011 г.	2498	1227	58,83	28,90
2010 г.	2561	1165	56,22	25,57
2009 г.	2863	1397	61,10	29,81
2008 г.	2765	1213	57,90	25,40
2007 г.	2749	1878	56,80	38,81

Живородени по възраст на майката 2011 г.

Област/ Общини	Общо	Възраст на майката							непоказана
		под 20	20 - 24	25 - 29	30 - 34	35 - 39	40 - 44	45 +	
Сливен	2 471	680	673	556	383	151	27	1	-
Котел	252	65	87	53	38	7	2	-	-
Н. Загора	472	166	133	93	58	20	1	1	-
Сливен	1 541	391	389	363	261	115	22	-	-
Твърдица	206	58	64	47	26	9	2	-	-

По данни на РЗИ – Сливен бременните под наблюдение на консултацията в лечебните заведения за извънболнична помощ през 2011 г. са както следва⁶:

⁶ Данните са по място на събитието

Област/ Община	Под наблюдение в началото на годината	Постъпили под наблюдение	Завършили бременността си през годината						Остават под наблюдение в края на годината
			с раждане на живо дете	с мъртво раждане	с аборт				
					всичко	в т. ч.			
спонтан ни	по желание	по мед. показания							
Област Сливен	1427	2343	2044	11	95	78	3	14	1320
Община Котел	33	43	49	0	2	2	0	0	22
Община Н. Загора	155	294	267	1	14	10	1	3	154
Община Сливен	1198	1879	1644	8	69	58	2	9	1096
Община Твърдица	41	127	84	2	10	8	0	2	48

Хоспитализации на бременни за раждане⁷

Област Сливен	2011
Жени, родили в лечебното заведение	3121
Жени, родили извън лечебното заведение и хоспитализирани	47
Хоспитализирани общо	3168

Раждания в лечебните заведения за болнична помощ в област Сливен през 2011 г.⁸

	Област Сливен			
	жени	Брой родени деца	в това число:	
			живородени	мъртвородени
Родили жени –всичко, от тях:	3168	3196	3167	29
до 19 г.	703	702	693	9
20 – 35 г.	2300	2324	2308	16
над 35 г.	165	170	166	4

По информация на специалисти от най-голямата областна болница МБАЛ „Д-р И. Селимински“ АД - Сливен около 65% от бебетата, родени в това болнично заведение, са на родители, живеещи в селища и квартали с население от ромски произход. Най-често раждат жените от квартал „Надежда“ в Сливен, с. Сотиря, с. Сборище, гр. Шивачево, с. Градец (всички с преобладаващо население от ромски произход), като са отчетени случаи на самотни майки с до 16 деца.

Висок е процентът на недоносени и увредени бебета от непълнолетните родилки. Около 99% от майките под 18-годишна възраст са от ромски произход. Отчитат се раждания на деца от деца на възраст 14, 13, 12 г., като през 2009 г. в Сливен е родено дете от 11-годишна майка.

⁷ По място на събитието, данни на РЗИ - Сливен

⁸ По място на събитието, данни на РЗИ - Сливен

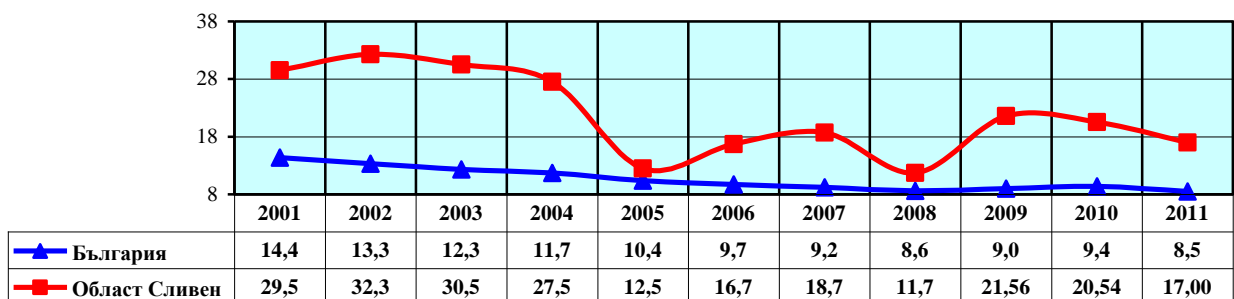
Родилки ⁹	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Брой раждания	1502	1406	1273
12 г.	1	1	0
13 г.	6	4	2
14 г.	25	20	9
15 г.	67	45	58
16 г.	80	74	58

Детската смъртност в област Сливен през годините също е неизменно по-висока от тази за страната. През 2011 г. тя е 17,0‰, като стойността на показателя е най-висок в страната (8,5‰ средно за страната). Като причини могат да се изтъкнат влошените социално-икономически условия, високият процент малцинствено население, значителният брой новородени деца с вродени малформации и хипотрофия и др. Много често майките не са посещавали консултации, които биха регистрирали заболяванията на бебетата. Освен това се наблюдава ниска здравна култура, необразованост и неангажираност към бременността на голяма част от майките от ромски произход.

Детска смъртност (умрели деца до 1 г. възраст) в област Сливен¹⁰

Година	Общо		В градовете		В селата	
	брой	На 1000 живородени	брой	На 1000 живородени	брой	На 1000 живородени
2011 г.	42	17,00	22	14,45	20	21,07
2010 г.	52	20,54	25	15,80	27	28,42
2009 г.	61	21,56	33	19,02	28	25,59
2008 г.	32	11,73	20	11,90	12	11,47
2007 г.	51	18,73	31	18,06	20	19,88

Детска смъртност в област Сливен и страната (на 1000 живородени деца)

По данни на специалистите по неонатология в областната болница за 2010 г. в неонатологично отделение са починали 26 бебета (20 от ромски произход), от тях с вродени аномалии 12, с вроден сифилис 1 бебе. За 2011 г. в отделението са починали 25 бебета (15 от ромски произход), от тях 2 с вроден сифилис, 4 с вродени аномалии, 9 с

⁹ В МБАЛ „Д-р И. Селимински“ Сливен

¹⁰ Годишен анализ на здравно-демографското състояние на населението и здравната мрежа в област Сливен, 2011 г.

майчино-фетални инфекции. Към месец октомври 2012 г. в неонатологичното отделение са починали 12 деца (7 от ромски произход), а причините са вродени аномалии, майчино-фетални инфекции или тежка асфикция при раждане.

По информация от РЗИ – Сливен през 2010 г. в рамките на **Националната здравна стратегия за лица в неравностойно положение, принадлежащи към етническите малцинства**, са проведени 8 видеопоказа с 280 участници. През 2011 г. отдел „Профилактика на болестите и промоция на здраве” към РЗИ – Сливен, заедно със специалисти от три лечебни заведения, са провели три обучителни сесии сред населението от ромски произход за разясняване значението на профилактичните прегледи и имунизациите. По темата е режисиран, заснет и разпространен сред ромското население видеоклип. По същата стратегия през 2011 г. е финансирано издаването на следните информационно-образователни материали: „Имунизирайте децата си”, „Социално значими заболявания”, Детски метър „Имунизационен календар”, „Какво всеки трябва да знае за полиомиелита?”, „Какво всеки трябва да знае за туберкулозата?”, „Морбили, паротит, рубеола” и „Значението на профилактичните прегледи”.

По отношение на дейността на **здравите медиатори**, в община Сливен има назначени петима, от които 3-ма работят в кв. „Надежда“ и 2-ма в кв. „Н. Кочев“. В община Нова Загора от 2009 г. е обучен и назначен един здравен медиатор за кв. „Шести“. В община Котел от месец април 2012 г. е назначен медиатор, докато в община Твърдица няма такъв. Основна функция на медиаторите е посредничеството в процеса на осигуряване на достъп до здравни услуги на представителите на уязвимите малцинствени групи. За периода 2009 – 2012 г. медиаторите работят още и по индивидуални случаи с лица, потърсили тяхната помощ (за оказване на съдействие пред различни институции); работа по групови случаи (обсъждане на теми, които вълнуват ромското население и организиране на беседи); работа на терен (посещения в съответния квартал/махала); събиране на информация за здравното състояние на общността и др.

По отношение на **превенцията и контрола на ХИВ, СПИН, туберкулоза и сексуално предавани инфекции** в община Сливен се работи по редица програми: „Превенция и контрол на ХИВ/СПИН”, „Подобряване на контрола на туберкулозата в България“, „Подобряване на сексуалното и репродуктивното здраве на младите хора в България”, съвместна работа с НПО за информиране и обучение на млади многодетни ромски семейства относно семейното планиране и профилактиката на женското репродуктивно здраве. В община Нова Загора се реализират разяснителни кампании, съвместно с НПО, МБЧК, училищата и медиите, както и в компактно население с етнически малцинствени групи кв. „Шести“. По данни от общините Котел и Твърдица кампаниите сред възрастното ромско население се извършват само от личните лекари, както и в училищата в часа на класа.

Основните демографски характеристики на населението в област Сливен, които имат пряко отношение към системата на здравеопазване и потребностите от здравни услуги са¹¹:

- Застаряване на населението и стационарен тип възрастова структура в преход към регресивен с постепенно намаление на относителният дял на децата и лицата в трудоспособна възраст;
- Сnižаване на възрастовата граница на майките, в т.ч. във възрастта 12-14 години;
- Висока детска смъртност;
- Особенности на демографските показатели при рисковите етнически групи.

¹¹ Годишен анализ на здравно-демографското състояние на населението и здравната мрежа в област Сливен, 2011 г.

Въпреки че на областно и национално ниво няма точни статистически данни за особеностите на демографската характеристика на малцинствените групи и основно на ромското население, на базата на извършени изследвания може да се отбележи следното:

- Значително по-висока раждаемост сред ромския етнос, и в по-ниска степен сред етническите турци, в сравнение със средната за областта;
- Много висока ранна раждаемост – възраст на родилките от 12 до 18 г.;
- Висока честота на абортите и многораждалите жени;
- Едновременно с това високо ниво на детска смъртност, обусловено основно от социални причини.

Всичко това дава основание да се заключи, че в рисковите етнически групи демографските проблеми имат своите специфични особености, които застрашават не толкова количественото, колкото качествено възпроизводство на населението. Това налага диференциран подход при разработването на програми и мерки за тяхното решаване.

Здравната мрежа в област Сливен е изградена от различни по вид лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ. Но трябва да се подчертае, че разпределението на болниците и медицинските центрове в областта е неравномерно. В районите с висок дял на малцинствено население, както и в селските райони, техният брой е най-малък. Друг сериозен проблем представлява здравната неосигуреност сред населението от ромски произход. Ромите най-често разчитат на услугите на Бърза помощ, на алтруизма на лекарите и на консултациите на фармацевтите.

Лечебни заведения за болнична помощ към 30.04.2011 г.¹²

Община	Болнично заведение
Сливен	1. МБАЛ „Д-р Иван Селимински“ АД – Сливен 2. МБАЛ „Царица Йоанна“ ООД – Сливен 3. МБАЛ „Хаджи Димитър“ ООД – Сливен 4. САГБАЛ „Ева“ ЕООД – Сливен 5. СХБАЛ „Амброаз Парев“ ООД – Сливен 6. Областен диспансер за кожно-венерически заболявания със стационар – Сливен ЕООД 7. МБАЛ – Сливен към ВМА – София
Нова Загора	МБАЛ „Света Петка Българска“ Нова Загора
Котел	1. МБАЛ „Проф. Д-р Васил Цончев“ ЕООД – Котел (в процес на реформиране) 2. Специализирана болница за долекуване, продължително лечение и рехабилитация – Котел
Твърдица	-

Към 31.12.2011 г. в РЗИ - Сливен са регистрирани 98 лечебни заведения за **първична извънболнична медицинска** помощ, от които 88 индивидуални практики за първична медицинска помощ и 10 групови практики за първична медицинска помощ. Броят на общопрактикуващите лекари, работещи в тях е 128, от които на основен трудов договор 119, което е под определения минимален брой от 137 ОПЛ съгласно действащата Национална здравна карта на република България.

¹² По данни на РЗИ - Сливен

От всички регистрирани амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ, 80 са с основен адрес в градовете от областта и само 18 в селата, докато, съгласно Областната здравна карта на област Сливен, разпределението на центровете на лекарски практики следва да бъде 83 в градовете и 54 в селата. В резултат на това в 36 центровете на лекарски практики за първична медицинска помощ в селата липсват трайно пребиваващи там общопрактикуващи лекари. Най-ниска осигуреност на населението с ОПЛ има в общини Котел и Твърдица.

Специализираната извънболнична медицинска помощ в област Сливен се осъществява от 130 лечебни заведения, от които: 4 Диагностично-консултативни центровете, 12 Медицински центъра, 7 Групови практики за специализирана медицинска помощ и 104 индивидуални практики на лекари специалисти. Специализираната извънболнична помощ по дентална медицина се осъществява от 1 Дентален център и 2 индивидуални специализирани практики по дентална медицина. Изключително неравномерно е разпределението на лечебните заведения за специализирана извънболнична помощ на територията на областта.

Системата за спешна медицинска помощ в област Сливен се състои от две структурни звена:

- ЦСМП - Сливен с разкрити 4 филиала във всяка община от областта;
- Спешно отделение на МБАЛ „Д-р Иван Селимински” АД - гр.Сливен.

3. Жилищни условия

Повече от половината от населението на област Сливен (66,35%) е концентрирано в шестте града на областта - Сливен, Нова Загора, Котел, Твърдица, Кермен и Шивачево. Самоопределящите се като роми по данни от последното преброяване по общини на територията на област Сливен са както следва:

Общини	Население, определящо се като роми по етническа принадлежност (бр. жители)	% от общото население
Община Сливен	12 153	9,7%
Община Нова Загора	1 435	3,6%
Община Котел	4 790	24,7%
Община Твърдица	2100	16,2%
Област Сливен	20 478	10,4 %

Липсват официални данни каква част от самоопределилите се като роми живеят в обособени квартали (гета) в градовете и каква в селата на областта. Би могло да се твърди, че тенденцията от минали години по-голямата част от ромите да живеят в градовете, търпи обратен развитие. Към настоящия момент броят на живеещите в селата и в градовете на област Сливен роми е в процес на изравняване. В подкрепа на този извод са данните за териториите в населените места на областта, населени с компактно ромско население (по общини)¹³:

Община/населено място	Квартали с компактно ромско население	Площ (ха)
Община Сливен		
гр. Сливен	кв. „Надежда“	11,7

¹³ Данни от общинските администрации от 2003 г., с източник устройствените планове на населените места

	кв. „Комлука“ (смесено население)	66
Села в община Сливен	Няма данни. Има села с преобладаващо ромско население (с. Сотиря), както и други със значителна по численост ромска общност (с. Тополчане, с. Крушаре, с. Самуилово, с. Гергевец, с. Селиминово и др.)	
Община Н. Загора		
гр. Нова Загора	кв. „Шести“	10,5
Села в община Нова Загора	с. Баня, с. Караново, с. Еленово, с. Съдиево, с. Любенова махала и др.	
Община Котел		
гр. Котел	кв. „Изток“	14,0
с. Градец	Ромски квартал	
Община Твърдица		
гр. Твърдица	кв. „Изток“	10,0
гр. Шивачево	Ромски квартал	
Села в община Твърдица	с. Сборище, с. Оризари	

Анализът на тези данни отпреди близо 10 г. и наблюдаваните в последните години процеси на обособяване на ромски квартали чрез самонастаняване върху земеделски земи в близост до строителните граници на селата, очертава развитие на процесите по изравняване на ромското население в градовете спрямо селата в област Сливен. Вероятно причините за тази тенденция са възможностите за намиране на нискоквалифицирана работа в селското стопанство и животновъдството, както и обезлюдените села с необитаеми и изоставени сгради, в които хората от ромски произход се самонастаняват. Макар и извън темата за жилищните условия, тук е мястото да се спомене, че тези процеси поставят нови предизвикателства пред правоохранителните органи с оглед опазване реда и имуществото в селските райони.

Като цяло обаче типичните ромски гета са характерни за градовете. Това са обособени територии, масово застроени с пренаселени сгради, в преобладаващата си част неотговарящи на строително-техническите и санитарно-хигиенни изисквания. По неофициални експертни данни от общинските администрации, в кварталите с компактно ромско население в област Сливен жилищата под 20 м² представляват около 40% от общия брой на жилищата. Голяма част от тях дори не отговарят на категорията „сграда“, тъй като са строени с подръчни материали и извън всякакви технически изисквания. В ромските квартали техническата инфраструктура е в лошо състояние или липсва. Значителна част са без канализация, а в районите, където е изградена, много често е унищожена и не функционира. Уличната мрежа е без настилка, поради хаотичното застрояване има много сгради без излаз на улица, което затруднява достъпа на автомобили за спешна помощ и пожарна безопасност. Липсва адекватна социална инфраструктура - детски, образователни, лечебни и културни заведения, зелени площи. В гетата живеят предимно хора от ромски произход, но не всички се самоопределят така. Типичен пример е кв. „Шести“ в Нова Загора, който е със 100% турскоезично ромско население, определящо се като изповядващо мюсюлманско вероизповедание.

Близо 90% от всички сгради в ромските квартали са без строителни книжа, т.е. не са законни. Една част от тях са на частни терени, други на общински. За повечето липсват или има само частично влезли в сила устройствени планове. Масовото незаконно строителство обаче ги е направило почти неизползваеми. Липсват кадастрални карти, дори връзките към водопровод, ток и канализация са незаконни. Проблемът се изостря в последните години заради увеличаващата се пренаселеност на ромските квартали.

Процесът на заселване в селата води също до характерна тенденция: коренното население търси начин да се дистанцира от ромите по ред причини, затова те се настаняват или в покрайнините на ромските квартали в градовете върху общински земи, или в покрайнините на селата върху земеделски земи. Тези завзети територии дори не са в строителните граници на населените места, много често липсва електрификация и питейно водоснабдяване. При отсъствието на контрол се стига до стихийно строителство на незаконни сгради. В много случаи се строи без да се спазват строителни, санитарни и хигиенни норми, което обезсмисля последващи стъпки за узаконяване, както и дейности по изграждане на обслужваща техническа инфраструктура.

От изложеното се налага изводът, че специално внимание трябва да се отдели на нуждата от териториално-устройствени разработки за териториите, населени с компактно население от ромски произход в област Сливен. Градоустройственото проектиране за тези територии не е възможно без промяна на нормативните документи в областта на териториално-селищното устройство в посока създаване на специфични норми и правила, които да отчитат характера на обитаване и застрояване. Законът за устройство на територията е неприложим за значителна част от обособените ромски квартали. Възможно е прилагането му само на основата на приети специфични правила и норми и ясен правен статут на територията и жилищата.

Един от големите проблеми е свързан със собствеността върху земята и законността на постройките. Правната несигурност генерира у хората от ромски произход изключително краткосрочно поведение към жилищата. Това може да се подобри например чрез прехвърляне на собствеността върху земята на ромите, които живеят на нея, подобряване на инфраструктурата и подпомагане спазването на нормативните изисквания по устройството на територията. Нормативното регламентиране на възможност за изработването на нови подробни устройствени планове на обособените компактни ромски квартали, съобразени със спецификата на заселване и обитаване, е един от възможните пътища за частично решаване на жилищните проблеми. Така, чрез изменение в законодателството, ще се създаде и възможност за узаконяване на съществуващите строежи при стриктно спазване на определени обективни критерии и правни изисквания.

Жилищните условия са ключов фактор за подобряване на ромската интеграция, но те трябва да са част от един цялостен подход, обхващащ други въпроси, като образованието, развитието на уменията, заетостта и здравеопазването.

По отношение на изградените социални жилища и изградени, реконструирани и преустроени обекти на социалната инфраструктура, обслужващи квартали с преобладаващо население от ромски произход, по информация на четирите общини на територията на област Сливен такава дейност не е извършена в периода 2009 – 2011 г.

4. Заетост и социално включване

В периода на икономически промени в България и под влиянието на икономическата криза от началото на 2009 г. ромите са в неизгодно положение на пазара на труда. Неравностойното положение на ромите е свързано основно с тяхното по-ниско равнище на образование и квалификация.

Безработицата, особено дълготрайната безработица, ниското ниво на активност и недостатъчно ефективните програми са сред основните фактори за обедняване и социална изолация на ромския етнос.

Съгласно данните от Преброяване 2011 г., **икономически активното население** на Сливенска област възлиза на 78 097 души, като от тях 5 472 души (7,0%) са роми. Общият брой на заетите лица е 59 534 души, от тях заетите роми са едва 1992 души (3,3%).

По наблюдения на представители на неправителствена организация в област Сливен, работната сила от ромски произход в областта е заета предимно в дейности по: извършване на комунални услуги; във фирми, работещи в сферата на сервиси за леки коли, цветни метали; амбулантни търговци; складове на едро; обработка на гъби; събиране на билки.

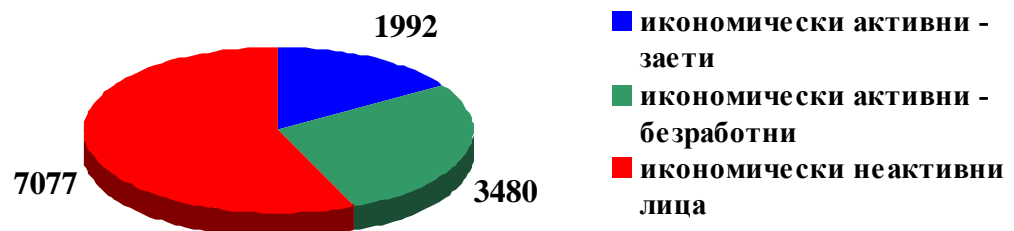
Към момента на преброяването **безработните** общо за областта са били 18 563 души, като от тях безработни са били 3 480 роми (18,7%). Икономически неактивното население е наброявало общо 52 076 души, от тях 7 077 души (13,6%) са били представители на ромската общност.

Цялостната картина сочи коефициент на безработица сред ромското население на област Сливен от порядъка на 63,6%. При тях е регистриран и най-високия относителен дял на неактивно население – 56,4%, което е индикатор за социално-икономическо изключване.

Население на 15-64 навършени години по икономическа активност и етническа група¹⁴

Област/ Икономическа активност	Общо	В т.ч. отгово- рили	Етническа група				Не се самооп- ределят
			българска	турска	ромска	друга	
Област Сливен	130 173	115 081	88 812	11 967	12 549	1 370	383
Икономически активни лица	78 097	70 529	58 741	5 341	5 472	804	171
- икономически активни заети	59 534	54 822	48 473	3 560	1992	669	128
- икономически активни безработни	18 563	15 707	10 268	1 781	3480	135	43
Икономически неактивни лица	52 076	44 552	30 071	6 626	7077	566	212

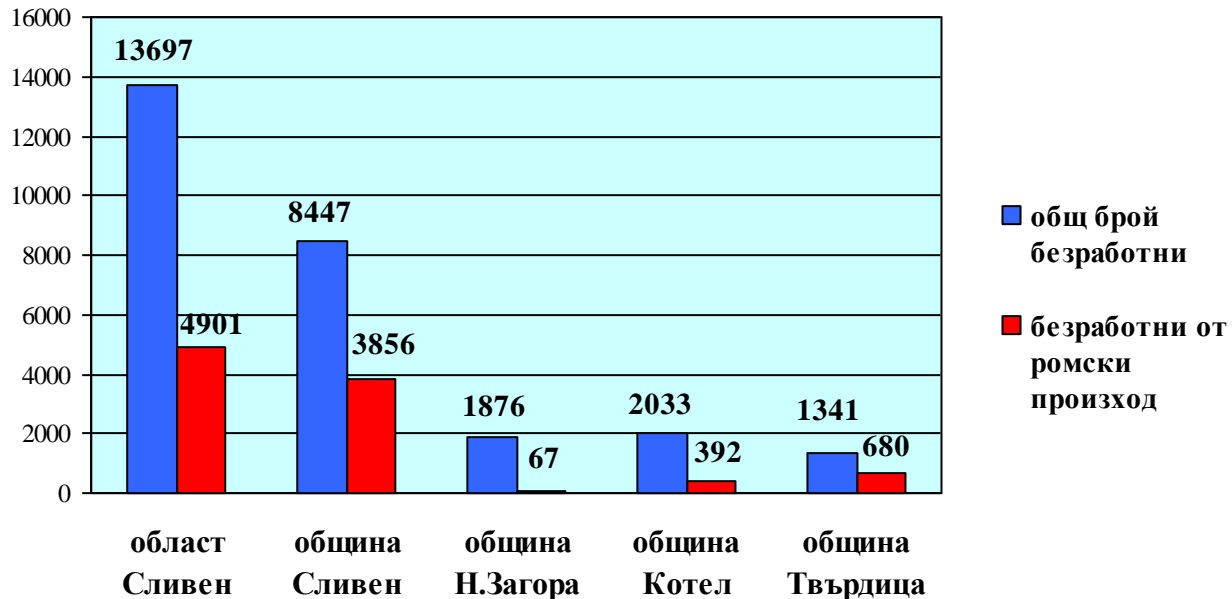
Брой заети, безработни и икономически неактивни лица от ромски произход в област Сливен по данни от Преброяване 2011

¹⁴ По данни на ТСБ - Сливен

По информация на Дирекции „Бюро по труда“ към 30.11.2012 г. броят на регистрираните безработни лица от ромски произход в област Сливен е 4995 души, като те представляват 36.5% от общия брой безработни, регистрирани в дирекциите „Бюро по труда“ в областта – 13 697 души. Различна е ситуацията в отделните общини.

Брой регистрирани безработни лица - общо и безработни от ромски произход към 30.11.2012 г.

Броят на безработните младежи до 29 г. от ромски произход е 1943 души, което съставлява 38.9 % от всички регистрирани роми в областта, при 26.1% младежка безработица в областта или 3573 души. Делът на безработните младежи от ромски произход спрямо всички регистрирани безработни младежи е 54,4%.

Анализите на безработицата показват, че в **образователната структура на безработните** в област Сливен преобладават лицата с основно и по-ниско образование и без професионална квалификация, а липсата на образование и професия, както и ниската квалификация, са бариери пред заетостта. Към 30.11.2012 г. общият брой на безработните лица с основно и по-ниско образование е 9 211 души и представляват 67,2% от безработните в областта. По информация на дирекциите „Бюро по труда“ около 95% от регистрираните лица от ромски произход са с основно и по-ниско образование, което ги поставя в още по-неблагоприятно положение на пазара на труда и най-вече на първичния пазар на труда. Поради това основната алтернатива за реализация на лицата от ромски етнос остава включването им в програми и мерки за обучение и заетост, финансирани от държавния бюджет или със средства от Европейския социален фонд.

Брой включени в заетост лица от ромски произход по програми и мерки за заетост¹⁵

Област/Община	Брой			
	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Област Сливен	164	171	279	261
Община Сливен	14	98	122	137

¹⁵ По данни на ДБТ

Община Н. Загора	38	10	28	20
Община Котел	8	10	10	23
Община Твърдица	104	55	119	81

Според експерти от Дирекция „Бюро по труда“ голяма част от регистрираните в бюрата по труда лица от ромски произход са обезсърчени. Дълготрайната безработица често води до демотивация при търсене на заетост и безработните лица стават част от системата на социално подпомагане.

Няма точни и систематични официални данни за дела на ромите сред хората, обект на социално подпомагане. Въпреки това редица проучвания, както и приблизителни оценки, направени от специалистите от системата в област Сливен, показват, че ромските семейства и техните деца числено преобладават сред лицата, обект на социално подпомагане.

По данни на Регионална дирекция за социално подпомагане – Сливен /РДСП/ **броят на подпомаганите лица и семейства с месечни социални помощи** по реда на чл. 9 от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане в област Сливен за периода 2009 – 2011 г. регистрира тенденция на увеличаване: от 3 369 случая през 2009 г. до 4 108 случая през 2011 г. Към 31.10.2012 г. броят на подпомаганите лица и семейства е 4 063. Няма точни данни за броя на подпомаганите лица от ромски произход, тъй като Дирекции „Социално подпомагане“ отпускат помощи на лицата и семействата без оглед на етническата принадлежност, но по наблюдения на специалистите от дирекциите техният брой е значителен.

Тревожна е тенденцията за увеличаване броя на изоставени новородени деца, както и не малкият брой деца от ромски произход, настанявани в специализирана институция. Докато през 2009 г. **изоставените новородени** от областта са били 20, то към 31 октомври 2012 г. техният брой е 43 деца (по данни на РДСП Сливен). По наблюдение на специалистите от дирекции „Социално подпомагане“ през периода 2009 г. – 31.10.2012 г. от общия брой изоставени деца, делът на изоставените новородени от семейства от ромски произход е приблизително между 80% и 85%.

Не е малък и броят на **настаняваните деца в специализираните институции** (ДМСГД, ДДУИ и ДДЛРГ) в област Сливен: 2009 г. – 85 деца; 2010 г. – 98 деца; 2011 г. – 83 деца; от началото на 2012 г. до месец октомври - 92 деца¹⁶. По наблюдение на специалистите от дирекции „Социално подпомагане“ и по самоопределяне на родителя приблизително 88% от настанените деца са от ромски произход.

По информация на специалистите от областната болница почти 100% от настанените в социално заведение деца от болницата са от ромски произход, като причините са нежелание на майката да полага грижи или невъзможност за отглеждане в семейството.

Основните причини за изоставяне на деца, които специалистите от дирекциите „Социално подпомагане“ посочват са безработица; ниските и непостоянни доходи на домакинствата; все повече нарастващата бедност; липсата на мотивация за посещение в училище; ниска здравна култура и липса на семейно планиране; голям брой деца които се отглеждат в семейството; сформирано ново съжителство от родителите и нежелание да полагат грижи за деца от предишни съжителства; наркозависими родители.

По информация на РДСП при част от случаите, по които работят отделите „Закрила на детето“ мерките за настаняване на деца в специализирана институция са предприети

¹⁶ Броят на настаняваните деца в специализирани институции в област Сливен включва и децата, чийто срок на настаняване е изтекъл, не са намерени възможности за реинтеграция и те са пренастанени. Броят включва и деца от семейства извън област Сливен.

заради установено нежелание на родителите да полагат необходимите грижи за децата или пренебрегване на основни техни нужди. Специалистите уточняват, че голяма част от ромските семейства живеят при изключително лоши жилищно-битови условия, като често в една стая съжителстват няколко поколения и липсват нормални условия на живот за децата (информацията е в частност за семейства от Община Сливен, но при сходни условия живеят и голяма част от ромските семейства в областта).

С тази информация кореспондират и наблюденията на специалистите от областната болница в Сливен, според които децата на ромите се отглеждат при много тежки условия, боледуват, страдат от недохранване.

5. Върховенство на закона и недискриминация

Въпросът за равнопоставеността и **недискриминацията** намира правно основание в Конституцията и в законите на Република България, които изискват равно третиране на гражданите, без оглед на тяхната раса или етнос. Член 6 от Конституцията гласи: „(1) Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. (2) Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.”

Този принцип е развит в Закона за защита срещу дискриминацията, съгласно който е създадена Комисия за защита от дискриминация (КЗД) като независим от изпълнителната власт орган. През 2009 г. към КЗД е разкрит регионален офис в гр.Сливен.

В периода юни 2009 – декември 2012 г. **Комисията за защита от дискриминация - офис Сливен** е работила само по шест преписки във връзка с дискриминация по признак етническа принадлежност. Едната от тях е за случай на дискриминация на група българи от човек от турския етнос на ръководна позиция в гр. Котел. Друга, завършила с решение на КЗД и имуществена санкция за ВиК, е относно различно третиране на жителите на западната махала на с. Тополчане в сравнение с тези от североизточната (ромска) махала във връзка с доставянето, ползването и заплащането на обществената услуга „питейно-битово водоснабдяване”. Две от преписките са във фаза проучване и са за отказано обслужване на граждани от ромски произход в заведения в гр. Нова Загора. Има и една прекратена преписка, поради неотстраняване на нередовност на подадената жалба от жалбоподателя.

За същия период броят на гражданите, оплакали се в регионалния офис на КЗД или по време на изнесените приемни в общините от неравно третиране по повод етническата им принадлежност, е много по-голям – 95. Сигналите на хората са свързани с различни проблеми от дискриминационен характер: отказ да бъдат обслужени в заведения или търговски обекти (най-вече в Нова Загора и Твърдица), грубо отношение от страна на служители от държавната или общинска администрация, тормоз от съученици в училище или от страна на работодател с цел жалващият се да бъде принуден да напусне, промяна на конкурсните условия при кандидатстване за работа след като се разбере, че кандидатът е от ромски произход, неизплащане на извънреден труд, неоснователно прекратяване на наемен договор за търговски обект, отказ за включването в социални програми или като правоимащи за социално подпомагане, преместване на ученици от едно училище в друго заради преобладаващ брой ромски деца, неправомерна отнета шофьорска книжка и съставен акт от КАТ, отказване на средства от общините или кметствата за решаване на инфраструктурни и социални проблеми на хората от ромските квартали, възпрепятстване

на жители на ромски квартал да упражнят правото си на глас по време на избори, ограничен достъп до показанията на електромерите в ромските квартали поради поставянето им на високо, както и срещу селски кмет за подбуждане към дискриминация срещу семейства от български произход.

В голяма част от тези случаи обаче не се стига до подаване на жалба поради различни причини - липса на реално основание за неравно третиране или погрешно тълкуване на понятието дискриминация, отказ на самите граждани да подадат жалба поради страх от последствията, недоверие в институциите или желание проблемът им да се реши на момента, което съгласно правилата за производство е невъзможно. Понякога гражданите отказват да подадат жалба, като разберат, че правилата за производство в КЗД не предвиждат изплащане на парично обезщетение на жертвата на дискриминация, а само прекратяване на дискриминационната практика и глоба или имуществена санкция на извършителите, както и задължителни предписания към висшестоящите органи за промени в нормативната база.

При част от подадените жалби пък не се е стигнало до образуването на производство поради наличие на несъответствие с условията за образуване на производство или неотстраняване в определения срок на непълноти и несъответствия по жалбата.

От друга страна все още е налице неинформираност сред населението от ромски произход за възможностите за защита правата на гражданите срещу проява на дискриминация, които дава КЗД или дори за нейното съществуване като институция. Това обяснява сравнително малкия брой граждани, потърсилите консултация в регионалния офис на КЗД срещу проява на дискриминация по признак етническа принадлежност.

Затова наред с консултирането на граждани, станали жертва на неравно третиране, голяма част от дейността на регионалния офис е насочена в посока **повишаване на информираността и превенция срещу прояви на дискриминация**. Това намира израз в многобройни информационни срещи с представители на различни институции, училища, неправителствени организации и т.н., на които се разясняват функциите и правомощията на Комисията за защита от дискриминация и възможностите за защита на жертвите на дискриминация, които дава приложението на Закона за защита от дискриминация. Поясняват се реда и условията за подаване на жалба и самата процедура по производство в КЗД. За периода юни 2009 - 2012 г. в регион Сливен са проведени 264 такива срещи, в това число срещи и обучения на ромски активисти от кв. „Шести” в Нова Загора, кварталите „Надежда” и „Никола Кочев” в Сливен съвместно с Фондация „Здравето на ромите”, Сдружение „Жажда за живот”, Ромска академия за култура и образование.

През периода са проведени и много презентации в училища (с ученици от различни етноси) на учебния пакет „Уроци по толерантност”, който е по проекта на КЗД и Института по правата на човека – Дания „Училища без дискриминация” и обхваща проблеми на всички етноси, в т.ч. и ромите.

Сред превантивната дейност на регионалното представителство на КЗД е участието в редица дискусии, кръгли маси и други обществени прояви, организирани съвместно с неправителствени организации, областна администрация, община Сливен, дирекции „Бюро по труда, РИО - Сливен и др.

От досегашната дейност на КЗД в областта, могат да се направят следните изводи:

➤ За да бъдат хората по-добре информирани относно механизма на защита, по реда на Закона за защита срещу дискриминация, е необходимо в бъдеще да се активизира превантивната дейност за толерантност чрез системни обучения съвместно с неправителствени ромски организации, представители на Регионалния инспекторат на образованието и директори на училища;

➤ Организираните ежеседмично открити приемни на регионалния представител на КЗД в общини и кметства от област Сливен трябва да обхващат повече населени места с компактно ромско население.

България е страна по редица международни инициативи, целящи предотвратяване на дискриминацията в наказателната система. Ето защо няма публично оповестени данни за извършените престъпления от представители на различни етноси. Дори и да има данни за нивото на извършване на определени престъпления от различните етноси, използването на етнически и расови обобщения при действията на полицейските органи и други правоохранителни органи е некоректно и не се прави.

Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние. Приоритет в дейността на полицейските служители е да работят активно за опазване на обществения ред и социалния мир, като предприемат всички необходими мерки за осигуряване на правата на малцинствата и недопускане на форми на дискриминация, расизъм, екстремизъм и ксенофобия.

Все пак, за да се очертае проблемът с **противообществените прояви** и престъпленията, извършвани от и спрямо ромите и други уязвими групи, тук се използват публично оповестени данни от социологически проучвания, направени на национално ниво, и данни, предоставени от Областна дирекция на МВР – Сливен и местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

Въпреки че съществуват определени престъпления (като тези, които произтичат от структурата на някои кланове) или модели на девиантно поведение, за които може да се твърди, че са повлияни от културната специфика на ромската общност, по своя характер повечето престъпления, извършени от хора от ромски произход, не се различават от престъпленията, дело на българи. Затова използваното в ежедневието понятие „ромска престъпност“, е напълно неприемливо.

Главните фактори пораждащи престъпността в ромската общност и в други общности в неравностойно положение са идентични. Те са свързани с проблеми като бедност, плачевни жилищни условия, безработица, неграмотност, участие в сивата икономика.

Основната характеристика на престъпността в някои ромски общности, изтъкната от полицаи, включени в социологическо проучване¹⁷, е масовото участие на определени ромски общностни групи в дребни престъпления. Някои от интервюираните посочват като проблем тънката граница между административно нарушение и престъпление. Според служителите на реда много роми не са наясно с тази разлика и не смятат административните нарушения за престъпления, а ги възприемат и оправдават като начин за оцеляване. Такива са например престъпленията, свързани със събиране на желязо за вторични суровини. Последното е станало част от сивата икономика, други форми на която са: незаконен дърводобив; незаконно събиране на реколта; улична продажба на евтини потребителски стоки, често контрабанда от Турция и Китай.

Счита се, че лихварството в ромските махали е основен фактор, генериращ дребните кражби. В повечето махали има известни лихвари, които дават заеми с месечни лихви от 50 до 100%. Лихварите успяват да склонят много бедни и необразовани лица от ромски произход да подпишат полицаи за такива заеми. Обикновено гаранцията за заема е социалната помощ, но ако тя не го покрие, често се стига до насилие срещу длъжника. Със

---

¹⁷ Резултатите от социологическото проучване са публикувани в доклад-изследване „Полицейски проверки и използване на етнически профили в България“ на Центъра за изследване на демокрацията.

социалните помощи е свързана и забелязаната от полицаите цикличност на кражбите от домовете и от дворовете на селските стопани - те зачестяват в дните преди получаването им.

Организираната престъпност също има значително влияние за въвличането на някои ромски общности в престъпна дейност. За голяма част от дейността си организираните престъпни групи използват бедността и невежеството на ромите, за да ги примамват или принуждават да вършат неща, за които самите те не винаги осъзнават, че са незаконни. Схемите за източване на ДДС са пример за това. При **проституцията и търговията с бебета** също се експлоатират изключително бедните ромски семейства – те продават децата си или стават заложници на сводниците, които чрез семейството държат в подчинение проституиращите момичета.

В някои случаи не отделни лица, а семейства или родове (кланове) са в основата на организирана или битова престъпна дейност. Това именно подхранва представите за масово участие на роми в престъпни деяния и предизвиква негативно отношение към етноса. В тези семейства децата са жертва, тъй като подтикът към незаконни прояви започва още от най-ранна възраст.

Според информацията, предоставена от ОД на МВР - Сливен, най-честите нарушения на обществения ред, извършвани в кварталите с компактно ромско население са: скандали и сбивания след употреба на алкохол или наркотици, често на основата на стари неуредени междуродови отношения; силна музика и нарушаване на нощната тишина; дребно хулиганство.

За опазване на обществения ред в районите с компактно ромско население служителите на ОД на МВР - Сливен провеждат срещи с кметове, представители на неправителствени организации, както и с неформални лидери на ромската етническа общност за организиране на съвместни мероприятия с цел превенция. За по-голяма ефективност на полицейската дейност в районите с компактно ромско население, като полицейски служители в районните полицейски управления са назначени роми.

В структурните звена на ОД на МВР е проведено професионално обучение по теми, свързани с правата на човека, полицейската етика и проблемите на малцинствата. Разгледани са конкретни теми за повишаване квалификацията на полицейските служители за работа в мултиетническа среда: „Конфликти в ромската общност“; „Ромите срещу престъпността“; „Ефективни мерки за превенция при работа с граждани от рискови зони с преобладаващо ромско население“; „Правилни тактически действия на полицейските служители при получен сигнал за нарушения на общественият ред в ромските квартали“; „Спазване правата на човека. Работа на полицията с етническите общности“; „Прилагане на проблемно ориентиран подход за осигуряване на ред и сигурност в ромските общности“ и др. Служители от ОД на МВР - Сливен са взели участие в семинар по проект „Европейска полиция и спазване на човешките права“ с участието на чуждестранни партньори от Криминалната полиция на провинция Баден-Вюртемберг и от Комисията за защита от дискриминация и Българския Хелзинкски комитет. Целта на проекта е била преодоляване на стереотипите в работата и формиране на ново професионално поведение и отношение към гражданите в контекста на спазване на човешките права.

Децата в риск са специфична група, чиито представители са жертва, а понякога и извършители на престъпления и противообществени прояви.

Насилието над деца е изключително актуален и разрастващ се проблем с множество крайно негативни ефекти върху цялостния процес на израстване и развитие на жертвите. По данни на отделите „Закрила на детето” в Дирекции „Социално подпомагане” в област Сливен случаите на деца - жертва на насилие за периода 2007 - април 2010 г. е

126.¹⁸ Данните са официални и отчитат отворени случаи в системата за закрила, но най-вероятно мащабите на проблема са много по-големи, като особено отчетливи са индикациите за това по отношение на домашното насилие. То не е характерно за определена етническа група, а е общовалидно традиционно разбиране. От друга страна различни специалисти, ангажирани с работа в ромските общности, отчитат като нещо нормално за общността прилагането на предимно физически наказания в процеса на отглеждане и възпитание на децата.

По данни на ОД на МВР – Сливен за 2011 г. е предоставена полицейска закрила на 17 деца в риск, от които 16 деца са от ромски произход. Констатирани са 12 случая на деца, жертви на насилие, от които 8 са деца от ромски произход. Насилието се изразява най-вече в нанасяне на телесни повреди. Два са случаите на деца, жертва на трафик, с цел сексуална експлоатация в чужбина, като и двете деца са от ромски произход.

С децата с проблемно поведение приоритетно работят **местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни /МКБППМН/ и детските педагогически стаи /ДПС/** към РПУ. Годишните отчети на МКБППМН в областта сочат, че преобладаващо възпитателните дела се образуват за извършени кражби, но се увеличава броят на делата за агресивно поведение и хулиганство. Средно годишно за периода 2009 – 2011 г. в областта се образуват по около 200 възпитателни дела, като по оценка на МКБППМН приблизително 80% от делата са за прояви на деца от ромски произход.

Към общите констатации за факторите, пораждащи противообществени прояви, при малолетните и непълнолетните следва да се отчете и ролята на семейството. Голям е броят на децата, които са живели в среда, различна от традиционна семейната: отглеждани от един родител; живеещи при роднини (поради трайно или периодично отсъствие на родители, работещи в чужбина); живеещи в интернат или на квартира. Рискова група са и децата от многодетни семейства и семейства, създадени от много млади родители, които често също са деца.

Без съмнение за намаляване на противообществените прояви и престъпността в ромската общност и други общности в неравностойно положение е необходимо да се промени тяхното социалното положение, средата за обитаване, качеството на образование и т.н. От направения кратък анализ, могат да се направят изводи за необходимите специфични мерки относно превенцията на противозаконните прояви. Добре е те да обхващат цялата общност, но фокусът да бъде подкрепата на децата и техните семейства. Целта е младото поколение да преодолее някои негативни модели на поведение, да бъде по-конкурентоспособно и да намери в бъдеще по-добра реализация.

Ключът към постигане на реални резултати и повишаване успеваемостта на мерките, насочени към преодоляване на маргинализацията на определени общности, е възпитаването на обществото в единни правила и принципи. Социалната и икономическата интеграция на ромите е двустранен процес, който изисква промяна в нагласите в мнозинството от хората, а така също и в членовете на ромската общност. Водещо начало при провеждането на политики за интегриране на обществото трябва да е върховенството на закона.

---

¹⁸ Информацията е от „Стратегия за развитие на социалните услуги в област Сливен 2011 – 2016 г.“

6. Култура и меди

Народните читалища са културни средища в населените места, съхраняващи традициите и обичаите. Издирват, изучават, съхраняват културно-историческото наследство и развиват фолклорното богатство. Акцент в работата им е развитието на любителското художествено творчество, пресъздаването на народните обичаи и обреди. Основна грижа на читалищното, особено в по-малките населени места, е и библиотечното обслужване. Вратите на читалищата и техните библиотеки са отворени за всички български граждани. Участието във формите на художествената самодейност в читалищата е според желанието и потребностите на гражданите, независимо от техния етнос.

Достъпът на гражданите от ромски произход до дейността на читалищата не е ограничен и всички, които имат желание се включват в нея. Едни ползват книжният фонд на библиотеките и техните компютърни зали, други участват в колективите за любителско творчество заедно с другите етноси, а трети са обособили свои колективи.

На територията на област Сливен има 107 читалища. В община Сливен действат общо 51 читалища. От тях три са в квартали с компактно ромско население: едно в кв. „Комлука“ и две в кв. „Надежда“. По данни на Сдружение „Читалища“ - Сливен обособени ромски колективи в община Сливен има, освен в горепосочените читалища, още и в с. Злати войвода – за автентичен ромски фолклор и в с. Горно Александрово – за български народни танци. В част от оркестрите към други читалища участват музиканти от ромски произход – с. Тополчане, с. Гавраилово и с. Селиминово. Почти всяка година се поставя началото на танцов състав за български народни танци в читалищата в селата Селиминово и Крушаре, като се започва с голям ентузиазъм, който постепенно угасва.

На територията на община Нова Загора действат 32 читалища, а в община Твърдица функционират 9. Читалищата в община Нова Загора и Твърдица не са разположени в квартали с компактно малцинствено население. Закриването на читалището в населения с компактно малцинствено население квартал „Шести“ в гр. Нова Загора (поради прекратяване на дейност през 2010 г.) е пречка за по-активното включване на общността в културния живот. По информация на община Твърдица в някои селища (Оризари, Боров дол) в танцовите състави участват по 1-2 самодейци от ромски произход. Това са единични случаи, но като цяло ромите не проявяват интерес към работата в читалищата. Детският фолклорен празник, посветен на Цветница (от 1994 до сега) представя пролетната обредност на етническите групи в общината. През последните години в него участват ромска танцова формация към местното средно училище. Читалището в гр. Шивачево организира празник за отбелязване на 8 април - Международния ден на ромите, с програма от деца-роми от начален курс.

В община Котел действат 15 читалища. Пет от тях са в населени места с компактно ромско население: гр. Котел, който е с население със смесена етническа принадлежност (българи, роми, турци, каракачани), с. Градец, който е почти изцяло с ромско население и селата Тича, Мокрен и Пъдарево също с голямо население от ромски произход. Дейността на тези читалища е насочена към привличане на ромите – изучаване на автентичен фолклор, местни народни песни, народни танци, ромска коледарска група. Те участват активно в проявите на общината, в събори и етнофестивали. В с. Градец 100% от децата от ромски произход са обхванати в самодейни групи.

В **културните календари на общините** на територията на област Сливен присъстват множество и разнообразни прояви, свързани с културното многообразие - с международно, национално или местно значение. В част от събитията в календара участват деца и младежи от ромски произход. Сред приоритетите в общинските планове

за развитие са заложи мерки за насърчаване, поддържане и обогатяване на културните традиции, обичаи и фолклор.

Като цяло се налага изводът, че възрастното население от ромски произход все още не взема участие в културния живот на общините. Не така стоят нещата с децата, които посещават детска градина и училище. Те са включени наред с останалите деца и ученици във всички прояви, свързани с чествания на различните местни и национални празници. Тези дейности благоприятстват за по-пълното приобщаване на децата от ромски произход към читалищната дейност, както и за преодоляване на изолираността им в ромските квартали.

Съгласно подадените данни в информационния портал за НПО в България, на територията на област Сливен има множество **НПО**, които декларират дейност в сферата на етническите въпроси. Активните сред тях са „Ромска академия за култура и образование“, „Ромска младежка организация“, „Здравето на ромите“, „Обединен ромски съюз – Сливен“, „Инкубатор за ромски алтернативи“, „Заедно - Сливен“ и др. В предмета им на дейност са популяризиране на ромската култура, подпомагане социалната интеграция на ромите, личностната им реализация, повишаване на здравната им култура, намаляване на престъпността, повишаване жизненото, физическото и образователното равнище на младежите в ромската общност и др.

III. ВИЗИЯ

Социалната интеграция е предпоставка за успешно и устойчиво развитие на българското общество.

Интеграцията на ромите и на българските граждани в уязвимо положение, принадлежащи към други етнически групи е активен двустранен процес на социално включване, насочен към преодоляване на съществуващите за тях негативни социално - икономически характеристики и последващ просперитет в обществото.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Създаване на условия за равнопоставено интегриране на ромите и на българските граждани в уязвимо положение от други етнически групи в обществения и икономическия живот чрез осигуряване на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и недискриминация.

V. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ И ХОРИЗОНТАЛНИ АСПЕКТИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Принципи:

Водещи при изпълнението на Стратегията са десетте общи основни принципа за включване на ромите, приети от Съвета на Европейския съюз на 08.06.2009 г., а именно:

- 1) Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики;
- 2) Изрична, ясно определена, но не изключителна насоченост;
- 3) Междукултурен подход;
- 4) Приобщаване към мнозинството;
- 5) Осъзнаване на измерението за равенството между половете;
- 6) Трансфер на основани на фактите политики;
- 7) Използване на инструменти на ЕС;
- 8) Участие на регионалните и местните власти;
- 9) Участие на гражданското общество;
- 10) Активно участие на ромите.

Хоризонтални аспекти:

Политиките за интегриране на ромите и лицата в неравностойно положение от други етнически групи представляват неразделна част от общонационалните политики за повишаване благосъстоянието на българския народ.

Стратегията обединява действащите стратегически документи и планове за развитие на отделните сектори на областно ниво. Основни подходи при изпълнение на дейностите са:

- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на различни форми на неравнопоставеност във всички обществени сектори. Утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност;
- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на традиционни практики в ромската общност, които засягат правата на жените и децата;
- Интегриран териториален подход, при който на териториален принцип едновременно се предприемат мерки и обединяват ресурси по различни приоритети, съобразени с местните особености и нужди, включително на най-нуждаещите се с цел постигане на видима промяна на конкретно населено място (квартал, махала).

Цели на областното планиране:

- Ефективност на предприетите действия и оптимизиране на използването на ресурсите (финансови и човешки ресурси, материална база и социална инфраструктура);
- Развитие на междусекторното сътрудничество и взаимодействие за намиране на устойчиви решения за стимулиране на социалното включване на уязвимите етнически общности и маргинализираните групи в област Сливен и общините на нейна територия;
- Планиране на дейности, обхващащи територията на цялата област или на две или повече общини, които да решават специфични проблеми на маргинализираните етнически групи и изключени етнически общности, които надхвърлят възможностите на отделните общини;
- Съответствие на предприетите действия с реалните потребности на маргинализираните групи.

VI. ПРИОРИТЕТИ

1. ОБРАЗОВАНИЕ

Оперативна цел: Обхващане и задържане на ромските деца и ученици в образователната система, осигуряване на качествено образование в мултикултурна образователна среда

Специфични цели:

1. Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на деца и ученици от ромски произход в етнически смесени детски градини и училища на територията на Сливенска област.
2. Повишаване качеството на образование в детските градини и училища в областта, в които се обучават предимно деца от ромски произход.
3. Повишаване образователното равнище на децата и учениците от етническите малцинства.

4. Съхраняване и развиване на културната идентичност на деца и ученици от етнически малцинства; повишаване толерантността и намаляване на проявите на дискриминация сред подрастващите;
5. Превенция на отпадане от училище и ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни роми;
6. Повишаване интереса и приобщаване на родителите-роми към образователния процес; засилване на участието им в училищния живот.
7. Усъвършенстване на образователните условия за качествено образование.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Подготовка на децата в ранна детска възраст (3-6 години) за бъдещо пълноценно включване в образователния процес, особено на деца от малцинствени етнически групи: допълнителни занимания с деца в детските градини, за които българският език не е майчин; разработване и въвеждане на програма за овладяване на български език; обхващане в подготвителна група/клас на децата, които не владеят български език и нямат училищна готовност;
- Въвеждане на форми за допълнителни занимания и работа с деца в детските градини;
- Увеличаване броя на децата от ромски произход в системата на предучилищно образование. Подкрепа в тази насока на социално слабите семейства чрез плащане на таксите им за детска ясла/градина и др.
- Създаване на условия за всички деца и ученици от ромски произход, живеещи в места с етнически смесено население, да се обучават и възпитават в етнически смесени групи в детските градини и класове в училищата; идентифициране на приемни детски градини и приемни училища, към които ще се насочват децата от етнически обособените детски градини и училища.
- Назначения на квалифицирани помощник-възпитатели, помощници на учителя, образователни медиатори за работа в мултиетническа среда; назначаване на психолози и/или педагогически съветници в училищата, в т.ч. и в населените места с преобладаващо население от ромски произход;
- Осигуряване на редовна посещаемост и задържане в подготвителните групи в детските градини и училищата; изготвяне на програми за превенция на отпадането и програми за децата, застрашени от отпадане; осигуряване на транспорт до приемните училища;
- Включване на децата от ромски произход в целодневно обучение;
- Установяване на основните фактори, водещи до непостъпване и преждевременно отпадане от училище, разработване и апробиране на програма за наблюдение на регионално и местно равнище.
- Ефективни мерки за намаляване броя на необхванатите и ранно напусналите деца и ученици.
- Обхващане и реинтеграция в образователната система на отпаднали ученици. Насърчаване на отпадналите ученици да завършат образованието си,

включително и осигуряване на възможност да се включат в самостоятелна, вечерна или задочна форма на обучение.

- Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с трудности и дефицити в обучението и отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция.
- Предоставяне на продължаващо професионално обучение за лица, навършили 16 г.
- Прилагане на мерки за преодоляване неграмотността сред младите хора и ограмотяване на възрастни роми.
- Осигуряване на учебни помагала и учебници за социално слабите ученици след 7 клас.
- Въвеждане на интеркултурен подход в цялостния образователно-възпитателен процес /в учебното съдържание, чрез извънкласни и извънучилищни дейности и др./. Включване на занимания по интереси, допринасящи за запазване и развиване на етнокултурната идентичност на ромските деца, както и на останалите етнически общности. Създаване на клубове по интереси; сформирание на групи по свободно избираема подготовка (СИП) в областта на културата, фолклора и традициите на различните етноси, танцови формации; изкуства; традиционни занаяти; провеждане на занятия за мултикултурно и мултиетническо опознаване.
- Въвеждане на форми на взаимодействие и дейности в детските градини и училищата за изграждане на положителни нагласи към образователната интеграция на ромските деца.
- Осъществяване на мониторинг на процеса на образователна интеграция на деца, ученици и студенти от етнически малцинства.
- Квалификация на учители, директори и други педагогически специалисти за работа в мултикултурна среда;
- Подобряване на образователните условия, вкл. материално-техническата база, приоритетно в детските градини и училищата в населени места и квартали с компактно ромско население.
- Привличане на родителите в училищния живот, в т.ч. и чрез включване в обществени съвети, училищни настоятелства и съвместни мероприятия – екскурзии, концерти, спортни срещи;
- Повишаване осведомеността на родителите от ромски произход относно ползите от предучилищното и училищно образование и възприемане на образованието като семейна ценност; дейности за изграждане на положителни нагласи към образователната интеграция; сътрудничество в тази насока с ромските лидери и НПО.
- Насърчаване на отговорно родителско отношение. Ефективни мерки за контрол на родители, които нарушават разпоредбите на чл. 53 от Конституцията на Република България и чл. 7 от Закона за народната просвета, според които училищното обучение до 16-годишна възраст е задължително.
- Изготвяне на програма за работа с родители в детските градини и училищата;

- Сформиране на Общностен център - мобилизиране на ресурсите на ромската общност на местно ниво, създаване на структури за подкрепа и на услуги, базирани в общността, осъществяване на теренна социална работа за повишаване на образователния, културен и социалния статус на местните ромски общности. Интервенцията за намаляване на отпадането на ромските деца от училище и въвеждане на комплекс от педагогически мерки, създаване на структури на ученическо самоуправление и активизиране на родителската общност с цел превенция на ранното напускане на училище.
- Организиране на дейности по кариерно ориентиране и консултиране на учениците при избора на професия, при преходите в рамките на образователната система или от образование към заетост;
- Насърчаване на младежи от ромски произход да кандидатстват във висши учебни заведения.
- Изготвяне и реализиране на проекти, свързани с Плана за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

Регионалният инспекторат по образование - Сливен е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Образование” в сътрудничество с общинските администрации на територията на област Сливен и НПО.

2. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Оперативна цел: Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми

Специфични цели:

1. Намаляване на ранната и нежелана бременност сред населението от уязвимите общности;
2. Намаляване на детската смъртност;
3. Подобряване на здравната помощ за новородените и децата в предучилищна и училищна възраст;
4. Подобряване на профилактичните дейности сред населението от уязвимите общности;
5. Повишаване на здравните знания и информираността на населението от уязвимите общности;
6. Оценяване и наблюдение на здравното състояние на лицата от уязвимите общности.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Организиране и провеждане на кампании за информиране на населението от ромски произход и други уязвими общности за правата и задълженията им като здравноосигурени лица, за подобряване на здравните нагласи и поведение;

- Повишаване достъпа до здравни услуги и преодоляване на географската отдалеченост чрез въвеждането на нископрагови здравни услуги за групите със здравен риск;
- Въвеждане на услугата здравно-социални центрове за общностна подкрепа и развитие в големите ромски общности;
- Провеждане на беседи с подрастващи и млади хора и с техните родители за начините за предпазване от нежелана и ранна бременност, за опасностите, които крие ранната бременност за майката и бебето, за риска от раждане на деца с вродени аномалии и наследствени болести и начините за профилактиране;
- Организиране на консултативни кабинети в населени места, квартали и махали с предимно ромско население по въпросите на сексуалното и репродуктивното здраве, семейното планиране, начините за предпазване от сексуално предавани инфекции;
- Активно съдействие от страна на медиаторите в усилията на личния лекар за обхващане на бременните до четвъртия месец на бременността с регистрация, консултации с лекар-специалист по акушерство и гинекология и своевременно постъпване в лечебно заведение за болнична помощ за раждане;
- Осъществяване на акушеро-гинекологични прегледи с мобилни кабинети в населени места с компактно ромско население. Предоставяне контрацептивни средства на желаещи лица, принадлежащи към групата на лица с ниски доходи;
- Информирание за възможностите за генетично консултиране и дородова диагностика на бременни жени в риск;
- Активизиране дейността на медиаторите за издирване на деца без личен лекар и разясняване пред родителите им важноста за регистрирането им;
- Провеждане беседи и разговори с младите майки за значението на имунизациите и мотивирането им за редовното им прилагане, съгласно Националния имунизационен календар;
- Активно издирване от личния лекар на новородени в домашни условия деца и тяхното имунизиране с ваксините, съответстващи на възрастта;
- Провеждане на беседи и разпространение на информационни материали, организиране на обучения за жени, ангажирани с отглеждането на малки деца;
- Провеждане на разяснителни кампании за значението на профилактичните прегледи сред ромското население;
- Провеждане на профилактични прегледи, включително с мобилни педиатрични кабинети в квартали с преобладаващо ромско население и отдалечени населени места;
- Провеждане на разяснителни кампании за необходимостта от ваксиниране на населението със задължителните имунизации по Националния имунизационен календар;
- Провеждане на имунизации с мобилни екипи в населени места без лични лекари;

- Провеждане на ранна диагностика и скринингови изследвания с мобилни мамографи за превенция на рака на млечната жлеза;
- Провеждане на ранна диагностика и скрининг за артериална хипертония, сърдечно съдови заболявания, белодробни заболявания, захарен диабет и дислипидемии с мобилни флуорографи, ехографи и лаборатории;
- Дейности по подобряване контрола на туберкулозата сред ромска общност чрез провеждане на скрининг за риска, придружаване и изследване за туберкулоза; подкрепа в процеса на лечение на болните от туберкулоза;
- Организиране и провеждане на кампании за запознаване с начините за предпазване от най-разпространените инфекциозни, онкологични, сърдечносъдови и наследствени болести;
- Изграждане на капацитет и работа в общността за превенция и контрол на ХИВ чрез услуги по консултиране и насочване за анонимно и безплатно изследване за ХИВ и инфекции, предавани по полов път;
- Подкрепа за функционирането на амбулатории за първична медицинска помощ с мобилна техника в кварталите, населени предимно с население от ромски произход;
- Периодично провеждане на беседи от здравни специалисти и медиатори за вредата от най-разпространените рискови фактори – тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, нездравословно хранене и за предимствата на здравословния начин на живот;
- Въвеждане на интерактивни сесии по здравно и сексуално образование в училищата с предимно ромско население като част от задължителната учебна програма;
- Стимулиране създаването на извънкласни форми на здравно образование за ромските деца – клубове, спортни секции и др.
- Включване на ученици и младежи от ромски произход в младежките клубове на БЧК и др. доброволчески организации;
- Проучване на здравния статус на ромското население; разработване на механизми за наблюдение и оценяване на здравното състояние на ромското население;
- Идентифициране на населени места, в които има нужда от здравни медиатори и избор на подходящи хора; текущо обучение на медиаторите за поддържане на квалификацията им и осигуряване на реализацията им; разширяване сътрудничеството на личните лекари със здравните медиатори;
- Включване на представители на ромската общност – здравно-социални сътрудници за работа на терен и здравни медиатори в предоставянето на услуги чрез засилено участие на НПО;
- Насърчаване на младежи от ромски произход да кандидатстват в медицински университети и колежи и подпомагането им със стипендии; провеждане на летни стажове в практики за първична медицинска помощ в ромска общност;
- Разработване и реализация на програми за превенция на трафик на хора и сексуално насилие сред лица от ромската общност;

Регионална здравна инспекция – Сливен е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията по приоритет „Здравеопазване” в сътрудничество със здравните медиатори и НПО.

3. ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Оперативна цел: Подобряване на жилищните условия, включително и на прилежащата техническа инфраструктура

Специфични цели:

1. Отреждане на нови територии за жилищно строителство с възможности за деконцентриране на компактните и обособени ромски квартали;
2. Създаване на кадастрални карти и кадастрални регистри на територии, включващи зони с компактно ромско и друго живеещо при подобни условия население;
3. Актуализация /изработване на подробни устройствени планове на съществуващи и новоотредени терени;
4. Проектиране и изграждане на техническа инфраструктура;
5. Изграждане и рехабилитация на социални жилища;
6. Осигуряване на алтернативно жилищно настаняване в случай на принудително изваждане на уязвими семейства от домовете, които обитават;
7. Реконструкция и изграждане на обекти на социалната инфраструктура за целите на образованието, културата и др.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Инициране на промени в действащата нормативна уредба с оглед разработване на специфични правила за устройствено планиране в кварталите с компактно ромско население;
- Оценка на нуждите от подобряване състоянието на ромските квартали по отношение на инженерната инфраструктура;
- Разработване на общински програми за подобряване на жилищните условия в квартали с компактно ромско и друго живеещо при подобни условия население;
- Идентифициране и отреждане на подходящи терени - общинска собственост, за жилищно строителство; уреждане въпросите със собствеността;
- Изготвяне на регистър с информация относно законните и незаконни сгради в кварталите с компактно ромско население;

- Изработване на кадастрални карти и кадастрални регистри на територии, включващи зони с компактно ромско и друго живеещо при подобни условия население;
- Изработване на специализирани карти;
- Актуализация на подробни устройствени планове на съществуващи терени;
- Изработване на подробни устройствени планове на новоотредени терени;
- Изготвяне на инвестиционни проекти за обекти на техническата инфраструктура:
  - водоснабдяване;
  - канализация;
  - улична мрежа;
  - благоустрояване;
- Изграждане и рехабилитация на обекти от техническата инфраструктура;
- Проучване терени в населени места за изграждане на нови социални жилища;
- Изграждане на нови и рехабилитация на съществуващи социални жилища;
- Осигуряване на алтернативно жилищно настаняване в случай на принудително изваждане на уязвими ромски семейства от домовете, които обитават;
- Проучване на възможността за усъвършенстване и допълване на законодателството в областта на достъпа до жилища;
- Реконструкция и изграждане на обекти на социалната инфраструктура за целите на образованието, културата и др.

Общинските администрации на територията на областта са водещи отговорни институции за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Подобряване на жилищните условия” в сътрудничество със Служба по геодезия, картография и кадастър Сливен и РО на НСК Сливен при РДНСК.

4. ЗАЕТОСТ И СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ

Оперативна цел: Подобряване на достъпа на ромите до пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях

Специфични цели:

1. Осигуряване на достъп на ромите и друго живеещо при подобни условия население от областта до пазара на труда и до различните инициативи за обучение и заетост.
2. Квалификация и преквалификация на безработни роми, както и на зети роми, в съответствие с професии, търсени на пазара на труда.

3. Конкретни механизми за осигуряване на устойчива заетост на роми в активна трудова възраст заедно с представители на работодателите, синдикатите, общините и организациите на ромската общност.
4. Насърчаване на заетостта на безработни и неактивни лица от ромски произход.
5. Насърчаване на предприемачеството, стартиране и управление на собствен бизнес.
6. Развитие и усъвършенстване на мрежата от трудови медиатори за активизиране на неактивните и продължително безработните лица.
7. Задълбочаване на социалния и граждански диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите, привличане за партньори лидерите сред общността в областта, НПО и представители на бизнеса.

Конкретни дейности за изпълнение на целите :

- Включване на безработни лица от ромски произход в организирани обучителни курсове за безработни лица за ограмотвяване и мотивация за активно търсене на работа;
- Професионално ориентиране и мотивиране на безработни роми за участие в квалификационни обучения;
- Включване на безработни и заети лица от ромски произход в обучителни курсове за ключови компетентности и за професионална квалификация;
- Стимулиране на икономическата инициатива сред хората от малцинствата за развиване на бизнес и производство; Включване в обучения по стартиране и управление на собствен бизнес.
- Разработване на схеми за микрокредитиране на малък бизнес;
- Включване на безработни младежи от ромски произход в провежданите инициативи за стимулиране на младежката заетост: включване в обучения, в стажуване с цел придобиване на професионални умения, включване в програми и мерки за заетост;
- Осигуряване на заетост на безработни лица от ромски произход:
  - Активно участие на заинтересованите организации от област Сливен при разработване и кандидатстване за финансиране на проекти, осигуряващи заетост на безработни лица по оперативните програми, национални и регионални програми;
  - Включване в заетост по програми и мерки от ЗНЗ;
  - Насочване към свободни работни места на първичен пазар;
- Включване на местното население при реализацията на инфраструктурни проекти;
- Информирание за предлагани възможности за заетост в други общини в областта и в общини извън област Сливен, достъп до сезонни работни места;
- Организиране на специализирани трудови борси;
- Провеждане на курсове за обучение на служителите в бюрата по труда за придобиване на специфични умения за работа с представители на ромското население и други етнически малцинства.

- Назначаване на представители на ромската общност в териториалните структури на МТСП и АЗ.
- Продължаване дейността на ромските трудови медиатори и/или обучаване и назначаване на представители на ромската общност за трудови медиатори; активна работа на трудовите медиатори за мотивиране и включване на пазара на труда на неактивни лица и активизиране на продължително безработни лица от ромската общност и други уязвими групи; Сътрудничество в тази насока с ромските лидери и НПО.
- Провеждане на информационни кампании и неформални семинари за насърчаване активното поведение на пазара на труда;
- Организиране на срещи, дискусии, кръгли маси, с участието на работодатели, социално-икономическите партньори, НПО, държавна и местна власт за обсъждане на възможностите за увеличаване на заетостта, за популяризиране пред работодателите на стимулите за тях при осигуряване на заетост на регистрирани в ДБТ безработни лица и възможностите за кандидатстване за финансиране на проекти за осигуряване на заетост, обучение, стажуване.

Дирекция „Регионална служба по заетостта” Бургас и Дирекция „Бюро по труда” в областта са водещи отговорни институции за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Заетост”, в сътрудничество с общинските администрации, областна администрация, НПО, социално-икономически партньори.

5. ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ

Оперативна цел: Гарантиране правата на гражданите с акцент върху жените и децата, защита на обществения ред, недопускане и противодействие на проявите на нетолерантност и на „език на омразата”.

Конкретни дейности за изпълнение на целта:

- Повишаване на участието на ромите и друго живеещо при подобни условия население в държавната администрация на регионално ниво и местната администрация.
- Укрепване на междуинституционалната координация за ефективно прилагане на политиките за интеграция на ромите.
- Подобряване на механизмите за сътрудничество, диалог и консултации между публичния сектор, ромите и гражданските организации, работещи за интеграция на ромите.
- Повишаване на административния капацитет и чувствителността на служителите и управленския състав в администрацията на всички нива по отношение правата на малцинствата, въпросите на недискриминацията и общуването в мултиетническа и мултикултурна среда, повишаване на уменията им за формулиране и прилагане на политики за интеграция на ромите. Недопускане на двоен стандарт в прилагането на законите на държавата по отношение на ромите и всички уязвими групи.

- Подобряване на ефективността на работа на служителите в правоохранителните органи в мултиетническа среда при спазване на стандартите по правата на човека.
- Утвърждаване на толерантни междуетнически отношения чрез всички форми, включително и спорт.
- Насърчаване на културния плурализъм в медиите и прилагането на професионалните стандарти за етично отразяване на въпросите на ромите.
- Насърчаване равнопоставеността между жените и мъжете и осигуряване на предпоставки за успешна реализация и нова социална роля на ромската жена.
- Засилване работата в общността, особено с деца и младежи, с цел формиране на социални умения за избягване на рискове, създаване на условия за развиващи капацитета дейности и увеличаване на възможностите за социализация.
- Засилване на работа със семействата от ромски произход и от друго живеещо при подобни условия население при съблюдаване на правните механизми и работа със семействата за осъзнаване на родителските задължения, за разбиране и спазване правата на децата.
- Мащабни разяснителни и информационни кампании за повишаване на чувствителността и нетърпимостта към прояви на дискриминация.
- Засилване работата на местно ниво за повишаване осъзнаването на правата и отговорностите от ромите; информационни кампании за правата и отговорностите на гражданите на Република България в училищата с преобладаващо ученици от ромски произход.
- Превантивни дейности срещу разпространението на наркотични вещества в кварталите с предимно ромско и смесено население.
- Увеличаване на усилията в борбата с трафика на хора чрез ефективно прилагане на заложеното в документите на ООН, Съвета на Европа и ЕС, и използване на съществуващите в ЕС инструменти.

За изпълнението на мерките в приоритет „Върховенство на закона и недискриминация” са отговорни всички регионални структури на държавните институции, ОД на МВР – Сливен, Комисията за защита от дискриминация и др. консултативни структури, съобразно техните компетенции.

6. КУЛТУРА И МЕДИИ

КУЛТУРА

Оперативна цел: Създаване на условия за равен достъп на ромската общност до обществения културен живот и съхранение и развитие на ромската традиционна култура и творчество

Специфични цели:

1. Постигане на устойчивост в резултатите на културната интеграция.

2. Съхраняване, развитие и популяризиране на специфичната етнокултура на ромите като част от българската национална култура.
3. Създаване на условия за равен достъп до културния живот и стимулиране на ромската общност за активно участие обществения културен живот на различни нива.

Конкретни дейности за постигане на целите:

- Разработване и реализиране на програми за културна и социална интеграция на областно и общинско ниво като част от областните и общински програми за развитие;
- Подкрепа на традиционните и съвременни форми на ромското изкуство и култура; провеждане на творчески прояви с участието на изтъкнати творци от етническите групи;
- Програма „Българските библиотеки – място за достъп до информация за всеки”, която обхваща регионалните и читалищни библиотеки, включително и в градове със смесено население и села с почти изцяло ромско население;
- Институционално укрепване на читалищата като модерни центрове за развитие на местната общност, включително и ромската;
- Популяризиране на ромската култура чрез общия културен календар на Министерството на културата;
- Издирване на талантиливи деца от етносите и подпомагането им за записване в училища по изкуствата;
- Създаване на творчески кръжоци и клубове по интереси към училищата;

Читалищата на територията на област Сливен са водещи при изпълнение на целите в Стратегията по приоритет „Култура”.

МЕДИИ

Оперативна цел: Създаване на условия за равнопоставено представяне на ромската общност, промяна на негативния образ на ромите и противодействие на проявите на „език на омразата” в печатните и електронни медии.

Конкретни дейности за постигане на целта:

- Подаване на редовна информация към регионалните медии за събития от всички сфери на живота на ромската общност в област Сливен;
- Реализиране на публични и медийни кампании за популяризиране на ромската култура и приноса на ромските творци в националната култура.

ОССЕИВ е водеща институция при изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Медии” в сътрудничество с регионалните медии в област Сливен – печатни издания, кабелни ТВ и радиа.

VII. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА И СТРУКТУРИ, ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ

Координационната роля при изпълнението на Стратегия на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020) ще се осъществява на две нива:

1. Централно координационно звено (ЦКЗ)

ЦКЗ е Секретариатът на Националния съвет по етнически и интеграционни въпроси (СНССЕИВ). Той координира цялостния процес по областното планиране на национално ниво и мониторира изпълнението на областните стратегии и общинските планове.

2. Областна координационна комисия за интегриране на ромите

За да се улесни изпълнението на вече приетата областна стратегия, се залагат конкретни отговорности за организация и координация на мерките и дейностите, които се осъществяват от всички участници в процеса на планиране.

Структурата за координация на областно ниво е главното действащо звено за съгласуване на дейностите между общините и включените заинтересовани страни за оперативното изпълнение на областната стратегия.

Със заповед на областния управител към Областния съвет по етнически и интеграционни въпроси се назначава Областна координационна комисия за интегриране на ромите. Тя координира и контролира изпълнението на целите, приоритетите и конкретните дейности на стратегията. Комисията включва основните участници в разработването на областната стратегия и общинските планове за действие, както и общинските координатори, които имат пряко отношение или са ангажирани с изпълнението на интеграционната политика в съответната община. По предложение на Областната координационна комисия могат да се създават целеви екипи/временни работни групи, които при необходимост да изпълняват конкретни задачи по изпълнение на областната стратегия. Комисията съгласува и отчита своята дейност с Областния съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси.

За оперативното изпълнение на дейностите, като част от състава на комисията, със заповед на областния управител се сформира Звено за мониторинг и оценка. В заповедта се определят задълженията за координация на дейностите по мониторинг и оценка на областното планиране.

Тъй като общините отговарят за цялостното изпълнение на Общинските планове за действие на собствената си територия, всяка община следва да обособи подобни структури за координация на общинско ниво съобразно с местните нужди.

Областната стратегия и Общинските планове за действие са отворени системи, те следват динамиката на промяната в развитието на различните показатели, които определят възникването на нови потребности.

VIII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разработената Стратегия на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020) допринася за:

- Синхронизиране на визията за развитието на етноинтеграционните процеси на всички нива – общинско, областно и национално;

- Постигане на съответствие на областните приоритети към националните и европейските политики в сферата на интегрирането на маргинализираните етнически групи;
- Осигуряване на актуална информация и подробна картина на проблемите и потребностите от интегриране на маргинализираните етнически групи;
- Стимулиране участието на ромската общност от област Сливен във всички сфери на социалния и икономическия живот.

Постигната е съпоставимост между целите на областната стратегия и дейностите, заложи в общинските планове.

За изпълнението на Стратегията на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020) от съществено значение е сътрудничеството на всички пряко ангажирани институции на регионално и местно ниво с представители на неправителствени организации и на ромската общност.

Осигуряването на активното участие на ромите от област Сливен е от ключово значение. Ромите участват не само във формирането и реализацията на политиките за интеграция на ромите, но и във всички други политики и допринасят за развитието на обществото. Това изисква насърчаване на участието в администрацията на представители на ромската общност и гарантира реалното участие на ромите във всички приоритетни области на настоящата програма.

Проектът на настоящата Стратегия на област Сливен за интегриране на ромите (2012-2020) се утвърждава от областния управител на област Сливен и е израз на интеграционната политика на област Сливен за стратегическото развитие на региона.